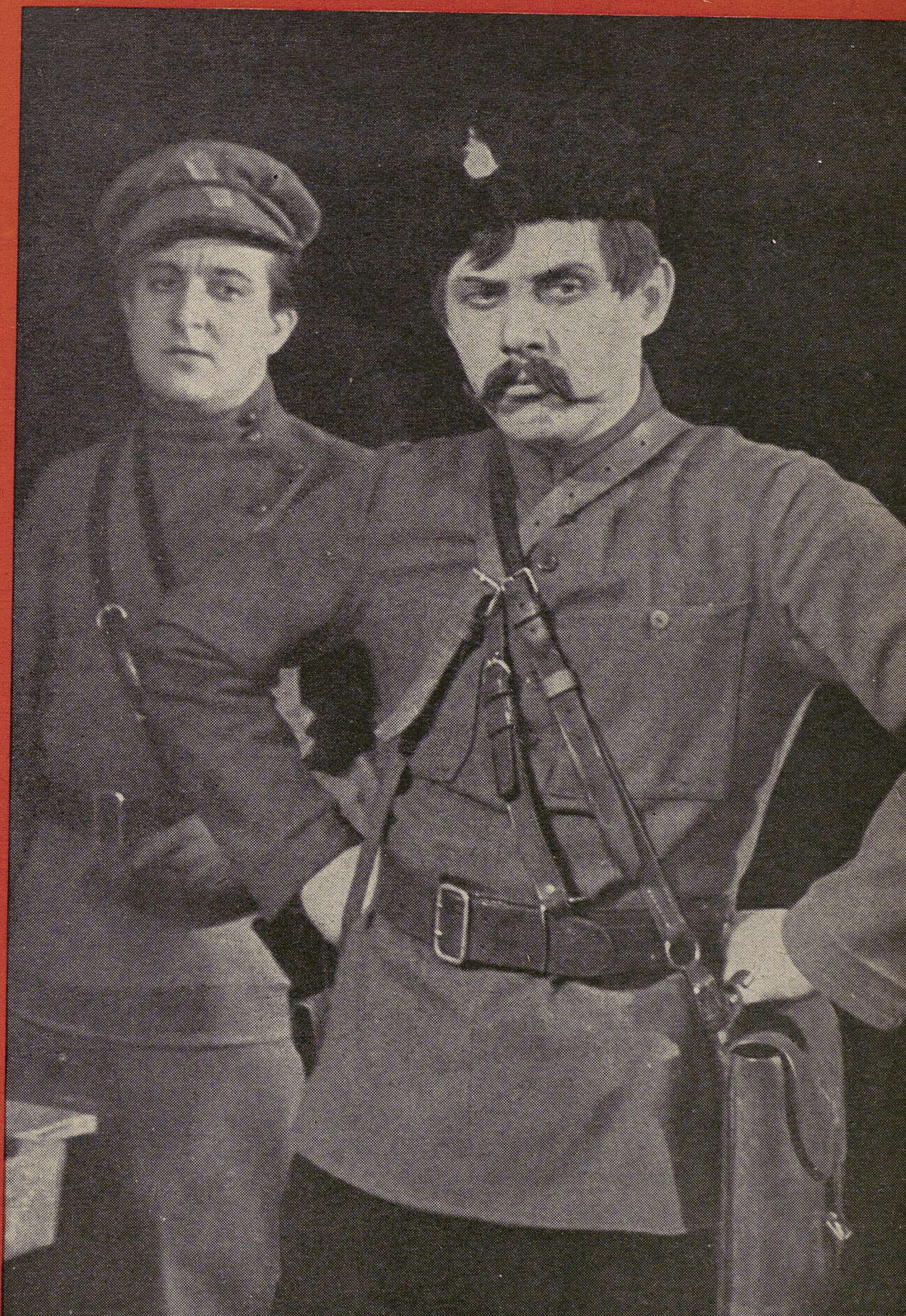

divadlo

číslo 4

OCHOTNICKÉ

ROČNÍK
V.
1959

JMÉNO ŽELENSKÝ

je v československém jednotném divadelnictví aktuální výzvou po dalším zlepšení vzájemných vztahů divadelníků z povolání s ochotníky, ať už vzpomínáme vznosného rozmachu hrdinných postav Vojanova současníka a ochotnického organizátora Karla Želenského nebo dobrotivých očí jeho syna Drahoše, tak dobře známých z ochotnických porot a všemožných ochotnických shromáždění.

Nositel Řádu práce Drahoš Želenský (+ 15. února 1959) po celý bohatý život poctivě sloužil divadelní práci vlastní a pokroku. Po celý bohatý život miloval ochotníky, sám byl z nich, jezdil za nimi, přednášel, učil, přesvědčoval, pomáhal. Jako první ředitel pražského Národního divadla navštěvuje Jiráskův Hronov (v roce 1955, na našem snímku v čele hronovské poroty) ne z oficiální povinnosti, ale z radostné potřeby svého srdce. Účastníci Hronova ho poznali stejně jako ochotníci malé pohraniční vesničky třeba na Ostravsku: jako svého rozhodného a kritického přítele.

V našich letech se vytvořil mezi mnohými ochotnickými soubory a některými divadly či divadelníky z povolání špatný vzájemný vztah. Mají na něm vinu ochotníci i profesionálové. Avšak jen když bude ochotnické divadlo vcelku na vyšší ideologické a umělecké úrovni nežli je dnes, bude moci dobře plnit své velké společenské úkoly přítomnosti i budoucnosti. A k tomu nám zase nejvíce mohou pomoci profesionálové, jejich soustavnější a lepší pomoc, jejich kritický, ale nepodceňující vztah k naší práci. Za takový vztah a takovou pomoc bojovat, rozšiřovat ji, zdokonalovat její formy — to znamená pracovat v duchu odkazu a jména Želenský.

J. B.

PROGRAM A BUDOUCNOST

Úvaha po historickém XXI. sjezdu KSSS

Co je člověk člověkem, touží odhalit budoucnost. To slovo skrývá v sobě naději i beznaděj, může sílu brát, ale také ji znásobuje. Tisíce let bylo jeho tajemství zcela neproniknutelné. A člověk, sotva se naučil chodit, klesal na kolena před mystériem budoucnosti, které, jak se domníval, znal jenom bohové. Kořil se jim proto, modlil se, odevzdával do jejich náruče. Tisíce let trvalo než přišel na to, že budoucnost může poznat sám. Že lidé sami mohou podle své vůle, svých tuh a představ budoucnost uskutečnit. A nikoli zázkakem, nýbrž vlastní prací.

Od té chvíle se slovo budoucnost začalo krýt se slovy socialismus a komunismus. Přestává lidem brát sílu k životu a naopak ji znásobuje. Neboť lidé už vědí, proč se namáhají, proč zápasí. Ne na smrt. Na život!

Čím více se bude lidstvo přibližovat ke komunismu, tím podstatnější bude i význam kultury. Není totiž vůbec možné, aby jednotlivé fáze stavby komunistické společnosti uskutečnili lidé, kteří nebudou vzdělaní a nebudou se dále vzdělávat. A za druhé, komunismus — to je soulad a rovnováha všech složek života. Konečně za třetí: v době rychle postupující mechanizace a automatizace výroby se bude snižovat počet pracovních hodin, nutných k tomu, aby jedinec splnil svou povinnost vůči společnosti, na minimum. Lidé budou mít víc a víc volného času pro sebe. Čím by jej vyplnili, kdyby jejich kulturní úroveň byla nízká? Jestliže se tedy v posledních letech občas znovu vynořuje otázka, zda při houstnoucí síti divadel a biografů a při mocném rozmachu televize má ještě ochotnické divadlo perspektivu vývoje, možno odpovědět bez váhání: Ano, má. A jakou! Jde jen o to, aby především ochotníci sami pochopili, že nezbytnou podmínkou této perspektivy je jejich důsledný zřetel na společenskou funkci jejich práce.

Jasně je dán program všech složek kultury slovy N. S. Chruščova na XXI. sjezdu KSSS: „Výstavba komunismu nepředpokládá jen dosud nevidaný rozvoj hospodářství, vědy a kultury, ale přináší zároveň nebývalé možnosti pro plné a všestranné odhalování všech tvůrčích schopností a vloh člověka.

V rozvoj a obohacování duchovní kultury socialistické společnosti hraje významnou úlohu literatura a umění, aktivně přispívající k výchově člověka komunistické společnosti. Pro naše umění není ušlechtilějšího a vyššího úkolu než zachycovat a zobrazovat hrdinné činy lidu budujícího komunismus.

Literární, divadelní, filmové a hudební pracovníci, sochaři a malíři musí ještě výše pozvednout ideovou i uměleckou úroveň své tvorby, musí být i nadále aktivními pomocníky strany a státu v komunistické výchově pracujících, v propagování zásad komunistické morálky, v rozvíjení mnohonárodní socialistické kultury, v utváření dobrého estetického vkusu.“

Kupředu, čase! Čase, vpřed! — volá Majakovskij. Ale kdo pohne časem? Kdo přiblíží budoucnost? Jen lidé. A umění může zase pohnout myšlením lidí. — Může? Musí! Proto přece umění vzniklo, proto je.

České ochotnické divadlo se kdysi zrodilo z vůle všemi silami probouzet národ. Zrodilo se s programem bojovat každým svým činem proti národnostnímu, kulturnímu a hospodářskému útisku. Byl to program politický. Program boje za pokrok, za svobodu národa.

Národ se osvobodil. Program byl naplněn. A naše ochotnické divadlo se obrodilo v boji za pokrok, za svobodu lidu.

Lid zvítězil a sám se učí vládnout. Program se naplňuje.

A teď — na dosah ruky se přiblížil zlatý věk, směle sněný stovky roků básníky, filosofy, vědci. Uskutečňovaný prací nás všech. České divadlo může žít a rozkvétat jen v boji za pokrok a za svobodu lidstva. V boji, který řídí komunistická strana, který vede dělnická třída na celém světě. V boji za věčný mír, za harmonický život, za štěstí všech lidí. V boji za dosažení komunismu.

To je také jediný možný program dnešního ochotnického hnutí.

To je reálná — a rozhodující — podmínka perspektivy našeho ochotnického i profesionálního divadla.

VLADIMÍR SEMRÁD

VLADIMÍR MAJAKOVSKIJ

POCHOD ČASU

Vzhůru leť, vlajko — písni má,

v pochodu rudých čet!

Kupředu, čase!

Čase, vpřed!

Kupředu, přidej, země má,

a veteš starou

smet!

Kupředu, čase!

Čase, vpřed!

Do kroku přidej, země má,

komuna v branách — hled!

Kupředu, čase!

Čase, vpřed!

Na pětiletky odměnách

rok ušetřime hned!

Kupředu, čase!

Čase, vpřed!

Směleji k dlu, země má,

bez přerušení jed!

Kupředu, čase!

Čase, vpřed!

Tam, kde se napře komuna,

tam vymře starý skřet!

Kupředu, čase!

Čase, vpřed!

Vzhůru leť, vlajko — písni má,

v pochodu rudých čet!

Kupředu, čase!

Čase, vpřed!

[Pochod času ze hry Horká lázeň.
Přeložil Vladimír Horáček]

JAK POMÁHÁME VESNICI?

Redakce Ochotnického divadla se obrátila na několik desítek našich vyspělých souborů s otázkou, jakou formou pomáhají rozvoji kulturního a společenského života naší vesnice a co jim brání v ještě horlivějším rozvíjení této činnosti. V minulém čísle jsme uveřejnili celou sérii odpovědí. Dnes k nim připojujeme další. Příště redakční závěr této akce. Redakce

DIVADELNÍ KROUŽEK ZK MEZ MOHELNICE NA MORAVĚ

Pokládáme u nás v souboru za velmi správné, že redakce Ochotnického divadla tuto otázku staví na pořad, protože jde skutečně o věc zásadní. Máme také hodně toho co říci k této otázce, vždyť sami na venkově pracujeme a potýkáme se se všemi problémy, s nimiž zápasí soubory na vesnici, ať už to je primitivnost technického vybavení, složité otázky převýchovy vesnického člověka, nebo trvalý nezájem některých MNV o to, co se v kultuře v obci děje. To všechno jsou problémy, jimiž se náš soubor prokousával od inscenací takových Perel panny Serafinky a Na letním bytě k hrám českých a světových klasiků (Tyl: Tvrdohlavá žena, Ibsen: Strašidla, Shakespeare: Veselé paničky windsorské) a posléze k palčivé současnosti ve hrách našich autorů i autorů sovětských (Jariš: Inteligentí, Arbuzov: Táňa, Pavlíček: Černá vlajka). Byly i případy, kdy se hrálo před padesáti diváky, ale potíže zde jsou proto, aby se překonaly.

Obětavou prací všech členů se náš kroužek dostal do nejvyšší ochotnické kategorie C a jeho členové se začali ohlížet po ochotnické činnosti v okrese i kraji. Pochopili jsme, že ochotníci si musí vzájemně pomáhat po všech stránkách.

Začal boj proti braku, na našem okrese ještě stále aktuální. Po léta kažený vkus pochybnými estrádami a lacinými operetami druhu „Čechy

krásné, Čechy mé“ se nedá zlepšit náraz. Byl ustaven okresní poradní sbor pro divadlo, v jehož čele pracují dva členové našeho souboru. Byly ustaveny poroty, které navštěvují většinu představení, aby měl poradní sbor přehled o úrovni a způsobu práce jednotlivých souborů. V porotách pracuje také mnoho členů našeho souboru. A tak jezdíme, posuzujeme, instruujeme, přemlouváme, radíme v dramaturgii a hledáme cesty, jak zlepšit ideově uměleckou úroveň ochotnických představení na vesnici. V tom směru je nám nápomocen odbor pro školství a kulturu Rady ONV v Zábřehu.

Ukázalo se, že nejlepší formou spolupráce se začínajícími vesnickými soubory je instruktážní pomoc při konkrétní inscenaci hry (tak například v letošní sezóně pomáhá náš režisér přímo v souboru Osvětové besedy v Mírově při inscenaci Lucerny). Rovněž se osvědčuje pomoc už při výběru hry, při sestavování jakéhosi základního dramaturgického plánu (například vedoucí našeho souboru takto spolupracoval s režisérem souboru OB Jestřebí).

Jinou praktickou formou pomoci jsou zájezdy na vesnice s našimi inscenacemi. Náš soubor se snaží zajíždět do míst, kde dosud ochotnické divadlo není nebo nepracuje. Podařilo se nám tak oživit činnost ochotníků na Mírově, jimž navíc při první inscenaci pomáháme. Zájezdy do vesniček našeho i sousedních okresů uskutečňujeme zejména v posledním roce pravidelně.

Jsmo do vesnic již zváni a naše představení mají dobrý ohlas u obecnostva, mnohdy větší než v samotné Mohelnici, kde soubor je doma.

Je toho mnoho, co by mohlo být zlepšeno v rozvoji ochotnického divadelnictví na vesnici. Aktuální je především boj za zlepšení obecného vkusu a zde by mnoho práce měli vynaložit zřizovatelé divadelních souborů, zvláště funkcionáři osvětových besed, požárnků a tělovýchovné organizace. Místní složky těchto organizací mnohdy vidí v divadelních kroužcích a v jejich činnosti pouze prostředek na získání peněz pro svoje účely. Proto podporují různé brakové hry, které hoví pokřivenému vkusu diváků té které obce. Často také vidíme, že pracovníci osvětových besed jsou jen pasivními registrátory osvětové činnosti v místě. Přesvědčujeme ochotníky, že není správné inscenovat hry typu „V tichém domě na Čertovce“, ale stalo se nám, že právě zřizovatelé souborů jezdí intervenovat na okres a dokonce i na kraj, aby hru prosadili. Dále si myslíme, že celé kulturní činnosti na vesnici, a to zejména dnes, by měly daleko více pozornosti věnovat MNV, které často pro práci na jiných, jistě nesmírně důležitých úsecích, zapomínají na kulturní život obce a setkáváme se i s tím, že práce na kulturním poli je politicky podceňována. Vždyť XI. sjezd KSČ ukázal, jakou nesmírnou důležitost pro dovršení socialismu má dovršení kulturní revoluce a tu nedovršíme ani hrami „Čechy krásné, Čechy mé“ a „V tichém domě na Čertovce“, ani hrami sice dobrými, ale brakově inscenovanými. Nemělo by být žádnému MNV jedno, hraje-li se tak v obci, jako mu není jedno, vázne-li výkup.

Náš soubor v Mohelnici je si dobře vědom, že od něho, jako od jediného souboru kategorie C v okrese, je očekávána pomoc ostatním. Také tak činí. Hledáme nové formy pomoci, a to jak prostřednictvím poradních sborů a soutěže, tak i konkrétní pomocí v jednotlivých souborech. Víme, že toho zatím není mnoho, ale pracujeme obvykle na třech až čtyřech inscenacích ročně a každý člen našeho souboru má také své povolání, takže přece jen dost času není. Věříme však, že ochotnické divadlo na vesnici, které tvoří masový základ oné veliké divadelní rodiny, se bude zlepšovat a že už nyní je a v budoucnu bude stále víc tribunou výchovy nového socialistického člověka. Dr. Zd. Kokta

KROUŽEK J. K. TYL
OB V SEZEMICÍCH

Na vesnice zajíždíme už od roku 1948, počínaje rokem 1955 pak vůbec se všemi hrami, které nastudujeme. Zajíždíme nejen do okolních vsí, ale i na druhý konec okresu. Celkem jsme

ZK Jihočeská keramika, Bechyně, uvádí Kubátové báhorku jak přišla basa do nebe

od roku 1948 udělali do konce roku 1958 56 zájezdů s 18 hrami, z nichž uvádím například: Stroupežnický: Václav Hrobčický z Hrobčic, Lope de Vega: Sedlák svým pánem, Zapolská: Morálka paní Dulské, Jirásek: Kolébka, Gogol: Ženitba, Arbutov: Setkání s mládím, Vrchlický: Noc na Karlštejně (kterou jsme také 4krát hráli na Kunětické Hoře se zasloužilým umělcem Václavem Vydrou a laureátkou st. ceny Danou Medřickou v hlavních rolích), dále pak to byla Preissová Gazdina roba, Martínkův Jakub Oberva, Dickensův Cvrček u krbu, Tajovského Ženský zákon a poslední hrou byly Casonovy Stromy umírají vstoj.

Naše představení mívají dobrý ohlas jak mezi místními ochotníky, tak i u obecnosti a v místech, kam zájezdíme pravidelně, máme svůj pevný kádr diváků. Není pravda, že vesnice touží jen po laciné zábavě a nerozumí složitější věci. O tom jsme se přesvědčili několikrát, posledně při „Stromech“, které měly opravdu velkou odezvu.

V rámci pomoci vesnickým souborům jsme několikrát hráli na jevištích, kde si místní ochotníci stěžovali, že není možno hrát (ať už z důvodů technických nebo pro nezáměr obecnosti). Ve dvou případech jsme měli kladný výsledek. Dále zveme do svých zkoušek členy ze souborů okolních obcí nebo i zájezdíme k praktické instruktáži přímo na zkoušce rozcvičeného kusu. Půjčujeme kulisy a rekvizity a starší nepotřebné kulisy odprodáváme za nízkou cenu. Několikrát s námi hráli i členové vesnických souborů, kteří potom nových zkušeností využívali v mateřských kroužcích.

● V otázce o návřích k rozvoji ochotnictví na vesnici zastáváme ten názor, že neúčinnější a nejvydatnější je praktická pomoc; ne příliš teoretických přednášek, ale konkrétní pomoc, instruktáž přímo na zkoušce nebo zájezdu s dobrým představením apod.

Náš soubor byl za svou pomoc vesnickým souborům a za svou zájezdovou činnost odměněn ONV čestným uznáním. *PhMr. J. Nebeský*

ZK KAROSA BRANDÝS NAD ORLICÍ

Jsme souborem poměrně malého zájvodu, kde hmotná podpora pro naše divadlo je značně omezená. Přesto za obtížných podmínek vypracoval se soubor loňského roku mezi nejlepší v Pardubickém kraji. Je však zajímavé a zarážející, že právě v tomto období, kdy soubor dosáhl dobré úrovně a kdy jeho repertoár byl celkem pestrý a odpovídající potřebám našeho obecnosti (Neapol, město milionů, Hadrián z Římsů, Kolébka, Třetí přání, Zdravý nemocný), zájem obecnosti citelně poklesl, a to především ze strany vesnických návštěvníků. Ještě před časem vídalo naše představení na 1000 lidí, dnes 3—400. V našem okolí je 6—7 vesnic, odkud k nám přicházelo obecnost. Divadelní soubory jsou pouze ve dvou (Oucmanice, Velká Skrovnice). V ostatních nejsou podmínky —

malé obce, bez jeviště a sálu. V Oucmanicích hraje čas od času mládež, ve Skrovnici je stará tradice. S oběma soubory máme spojení a pomáháme jim, bohužel, nikoliv pravidelně a soustavně. V letošní sezóně jsme zatím pomohli při sestavení dramaturgického plánu, nabídli pomoc při školení i při inscenacích. Soustavná pomoc je vázána z naší strany nedostatkem času a dopravních prostředků (při dobré vůli vyřešíme), ze strany souborů místními potížemi (volný sál, osobní potíže atp.). Vítaná by tu byla pomoc Domu osvěty a OPS, kde nebyla situace právě nejlepší. Jsou však jisté předpoklady pro zlepšení již v této sezóně. Zásadně se domníváme, že čin-

ZK Kartografický ústav v Praze 7 uvedl dramatisaci Zolovy Terezy Raquinové. Na Sochorově snímku v titulní roli J. Vedralová, J. Hrubý jako Vavřinec

nost metodiků DO nemá spočívat v rozmnožování místních novin a jiných podobných pracích v kanceláři DO, ale především v aktivní práci v souborech, což je patrně nedostatek obecní.

Naše zkušenosti s vesnickým obecností jsou velmi dobré, i když to většinou nejsou zkušenosti ze zájezdů, ale z návštěv tohoto obecnosti v našem divadle. Představení, kde je většina diváků z vesnic, jsou daleko srdečnější, vztah hlediště s jevištěm živější a upřímnější. Řekli bychom, že tento divák žije a myslí citověji (prožívá) a upřímně reaguje. Domníváme se, že anketa na téma „Jaký je náš divák“ by měla značný ohlas, byla by potřebná a měla by určitý význam pro současnou činnost a další vývoj našeho divadla.

Pro rozvoj ochotnického divadla na vesnici považujeme za nejdůležitější mimo jiné dvě věci:

1. Materiální podmínky (jeviště a sály): Je zoufalé, když v době kosmických raket se na vesnici hraje divadlo jako před 50—60 lety (příklad Skrov-

nice je přímo klasický a žel — zdaleka ne ojedinělý).

2. Otázka režisérů na vesnici. Herce naleznete všude, ale člověka, který by alespoň s minimem potřebných znalostí tyto herce vedl, získával, vychovával a především sám se vzdělával a rostl — to je podstatně horší a často nespelnitelné. Zorganizovat a uskutečnit tuto pomoc považujeme za jeden ze základních pilířů dalšího rozvoje ochotnického divadla. Je to úkol pro všechny — od kulturních komisí přes OPS, DO až po instituce nejvyšší.

FRENŠTÁTSKÝ SOUBOR DIVADLA A RECITACE PŘI OSP

Náš vedoucí režisér Ed. Vojtek je předsedou okresního poradního sboru pro divadlo. Tři z našich režisérů zájezdějí jako členové poroty na vesnice, takže styk s vesnicemi je velmi úzký. Na celém našem okrese není téměř vesnice, kde by nebyl divadelní soubor. V poslední době jsme na vesnicích se hráli tyto hry: Vojnarku (v Líchnově, Trojanovicích a v Tiché), Svátek pana ředitele (v Malenovicích, Vlčovicích, Bordovicích a Trojanovicích) a Ukradené štěstí (v Kozlovicích a Bordovicích). Náš závodní klub má patronát nad JZD Líchnov. V poslední době jsme uvedli Setkání s mládím a Sněhovou královnu, s nimiž rovněž budeme zájezdět na vesnice. Hrajeme na vesnicích rádi, protože tam nacházíme srdečné a vděčné obecnost. Kdysi nám v zájezdech vadily kulisy, pořízované pro naše velké jeviště. Nyní již na tuto překážku pamatujeme a odstraňujeme ji.

DIVADELNÍ SOUBOR OSVĚTOVÉ BESEDY V HEJNICÍCH

Staré přísloví praví, že nikdo není doma prorokem. To rozhodně platí pro vesnické divadelní soubory kategorie C. Jejich práce je sledována tak kriticky, že by se i poroty ústředních přehlídek rděly nad svou shovívavostí. V okolí vládně o takovém souboru názor, že „má protekci na kraji“ a na souboru leží velká odpovědnost přesvědčit svoje sousedy prací a stále lepšími inscenacemi, že si své umístění zaslouží.

Nejvíce škody na vesnici natropí soubory, které roznášejí osvětu typu „Sládků“ a „Z českých mlýnů“. Onehdy si stěžoval jeden soubor v poradním sboru, že měl na zájezdech s Inteligenty průměrnou návštěvu 30 lidí. Kde? Právě v těch obcích, kde předtím hostoval soubor se „Sládky“!

Se zájezdy to není bohužel tak jednoduché. Pokud měl DO autobus, půjčoval ho souborům za režijní cenu. Pak ho musel předat krajskému divadlu a zájezdy se značně prodražily. Do vesnických sálků se průměrně vejde 150—200 diváků — a ti nemohou zaplatit režii. Případný schodek nemohou pořadatelé riskovat, pak jsou tu ještě místní ochotníci, kteří neradi vidí na svém smetišti cizího kohouta atd.

Přes všechny potíže máme na zá-

jezdy nejhezčí vzpomínky. To jsme hráli v jedné vesnici zcela na polské hranici Lesní pannu. Cestou tam jsme projížděli metrové závěje a mrzlo, jen praštělo. A na jevišti si zažily své hlavně bosé víly! Ale když jsme viděli naplněný sál, v něm i babičky ve vlhácích, které — jak jsme se potom od nich dověděli — nelitovaly v tom nečase jít plnou hodinu cesty, brzy jsme na zimu zapomněli. A při závěrečném „Kde domov můj“ již neexistovalo jeviště a hlediště a nikdo se za své dojetí nestyděl. A věříte, že i víly, které tu zimu odstonaly, rády na ten večer vzpomínají?

Velký úspěch jsme měli s hrou „Ráj v Tichomoří“. Byla u nás „protiatomová“ přednáška a přišlo 15 lidí, ještě „tloukli špačky“. Jeden z nich za mnou po představení přišel a povídá:

„Človče, já ani nedýchal a přeci ten váš profesor říkal stejné věci, jako ten na přednášce. Jezděte s tím a říkejte to lidem touhle formou!“ A tak si myslíme, že jsme s touto hrou udělali kousek práce. Okresní dům osvěty totiž přišel na dobrou myšlenku, abychom ji zahráli v rámci školení režisérů našeho okresu. Představení potom rozebral ředitel SDL v Liberci, soudruh Staněk, který přímo na základě představení prakticky školil, což je určitě platnější a účinnější než sebelepší teoretická přednáška. Škoda, že chyběli zástupci právě některých vesnických souborů. Zdá se, že jejich vedoucím a režisérům chybí ono leninské „Chceš-li zapalovat, musíš sám hořet!“

Ale ono to také souvisí se špatným poměrem některých místních národních výborů, kde se práce osvětových

pracovníků pokládá za méněcennou, ve školské a kulturní komisi jsou mnohde lidé, kteří si s osvětou nevědí rady a práci osvětových besed neseledují. Zdá se však, že se i tady blýská na časy, protože například Rada našeho ONV svolala právě v minulých dnech na své zasedání široký aktiv osvětářů a věřím, že závěry a usnesení z tohoto zasedání ponesou ovoce.

Nadšených pracovníků je mezi ochotníky většina a budou-li moci pomáhat členové poradních sborů přímo souborům při práci, což zase souvisí s dopravou do odlehlých vesnic, jistě se úroveň všech zlepší. Vesnické soubory si ale musí především uvědomit, že s pracovními metodami, jak je praktikovaly před třiceti lety, dnes neobstojí a že především pro ně platí „Učit se, učit se!“

J. Kusý

POZNÁMKA O POZNÁMCE

Časopis Divadelní noviny věnoval Ochotnickému divadlu ve svém čísle ze dne 4. března t. r. krátkou recenzi poznámku. Tuto recenzi, jež si všímá prvního čísla letošního ročníku našeho časopisu, pokládáme za velmi povrchní především z toho důvodu, že klouzá po okrajových problémech a nechává zcela bez povšimnutí zaměření čísla a jeho nejpodstatnější články. Jestliže pokládáme za nutné všimnout si této recenze veřejně, je tomu tak zvláště pro tuto její větu: „Dosud profil tohoto měsíčníku není zcela vyhraněn, neboť mísí referáty o profesionálních představeních s kritikami ochotnických divadel.“ — Skutečnost je taková, že Ochotnické divadlo nepřináší sice pravidelně kritiky profesionálních inscenací, ale pokládá za potřebné čas od času informovat své čtenáře o dramaturgicky nebo inscenačně podnětných profesionálních představeních, jež mohou být ochotnickým souborům školou. Na rozdíl od recenzenta Divadelních novin stojíme na stanovisku, že naše divadelnictví je jednotné v tom smyslu, že ochotnické a profesionální soubory mají vzhledem k divákům v podstatě stejné kulturně politické úkoly a že profesionální divadlo bylo, jest a bude ochotnickému školou, rádcem, spolubojovníkem. Z toho důvodu pokládáme za samozřejmé také o profesionálním divadelním dění z těchto hledisek v ochotnickém časopisu psát. REDAKCE

Jaký bude XXIX. Jiráskův Hronov

Touto otázkou zabývají se již delší čas ochotničtí pracovníci i funkcionáři masových organizací a osvětoví pracovníci od náhodského okresu až po ministerstvo. Byla i předmětem jednání první schůze přípravného výboru, kterou svolala Rada MNV v Hronově na 12. února t. r.

Letošní Jiráskův Hronov bude mít řadu nových znaků. Vliv decentralizace se projevuje už na jeho samotné organizaci, v níž největší tíha bude ležet na místních složkách (MNV a ONV), i když pochopitelně celkové ideové řízení celostátní akce zůstává ministerstvu. V minulých letech se často ozývaly stížnosti, že místní orgány (a ovšem i sami místní občané a ochotníci) mají na akci, která se jmenuje Jiráskův Hronov, podíl minimální. Nyní jsou dány předpoklady k odstranění těchto stesků. Vždyť v samotném přípravném výboru zasedají pracovníci MNV Hronov a ONV Náchod, krajské odborové rady, zástupci okresního a krajského poradního sboru pro divadlo a v četných pracovních komisích přípravného výboru hronovští ochotníci.

Ideová koncepce XXIX. Jiráskova Hronova vychází z usnesení ÚV KSČ o dalším rozvoji a prohloubení ideové účinnosti kulturně osvětové práce. Představení Jiráskova Hronova mají především ukázat problémy našeho současného života, soubory mají dokumentovat sílu společenského působení ochotnického hnutí. Jak známo, nebude letošní Hronov vyvrcholením celostátní soutěže, nýbrž toliko přehlídkou. Bude však přehlídkou toho nejlepšího a nejcennějšího, co v současném hnutí máme. Výběrem souborů byla pověřena široká ústřední porota, v níž vedle osvětěných porotců zasedá řada samotných ochotníků — zástupců poradních sborů. Členové poroty navštíví krajské festivaly i řadu jiných představení a pokusí se vybrat k největšímu prospěchu hnutí. Počítá se rovněž s tím, že by jeden, dva vítězové celostátní soutěže v hrách pro děti a mládež doplnili hronovský pořad.

Hronov bude pravděpodobně od 12. do 22. srpna. Je reálná naděje na pohostinské vystoupení sovětského souboru, který by pořad zahájil. Jinak by bylo zahájení až 13. srpna. Hronov bude letos trvat 10 nebo 11 dní — jsou tedy lepší

předpoklady než v minulých letech k tomu, aby se návštěvníci zúčastnili celého průběhu, tím spíše, že letos všechna představení a vlastně celý pořad se bude rozvíjet na dvou frontách — v Hronově a v Náchodě, takže odpadnou stesky na nedostatek vstupenek, ubytovací možnosti atp. Každý návštěvník posledních Hronovů ví, že malé Jiráskovo městečko nemohlo při nejlepší vůli a organizaci stačit stále rostoucímu — i zahraničnímu zájmu. Ozývaly se dokonce hlasy, že bude brzy nutno Hronovy přestěhovat a organizovat jinde. Avšak třicetiletá tradice je každému ochotníku příliš drahá, proto nabízející se řešení pomocí dvojice Hronov—Náchod pokládáme za správné. Osmikilometrová vzdálenost obou míst neměla by být ve XX. století na závadu.

Pořad Hronova se neomezí ovšem jen na představení. Jeho mottem bude co největší bohatství a pestrost společenského života návštěvníků. Revoluční odborové hnutí uspořádá během Hronova v Náchodě velký kurs režisérů (60—70 frekventantů, jimž bude mimo jiné hrazena i ušlá mzda), jiné školení chystá Ústřední dům lidové tvořivosti. Bude se ovšem o představeních diskutovat, ale na rozdíl od minulých let především v menších kroužcích, aby se opravdu každý ochotník dostal ke slovu. Na závěr Hronova má být uspořádána velká celostátní konference o dramaturgických problémech ochotnických divadel.

Máme se nač těšit! Teď je třeba ve všech krajích a okresech důsledně organizovat ochotnickou návštěvu Hronova, výběrovou účast na školeních, akce spojení atd. — podle nejlepší zkušenosti minulých let. Poradní sbory měly by všude stát v čele těchto akcí. Dokažme masovou účastí na XXIX. Jiráskově Hronovu, že i dnes — stejně jako v minulosti a budoucnosti — je Hronov především naší, ochotnickou věcí, novým mezníkem v rozvoji našeho ochotnického divadelnictví. Necht' není jediného okresního poradního sboru, který by důstojný průběh XXIX. Jiráskova Hronova už dnes nepokládal za věc své cti!

JIRÍ BENES,
předseda Ústředního poradního sboru

NEMILÉ DĚDICTVÍ

Probíhající soutěže divadelních souborů nám dokazují, že i ochotníci se chtějí plně zasloužit o dovršení kulturní revoluce. Soubory nám stále častěji zařazují do dramaturgických plánů a také hrají současné hry. Pomalu mizí ze scén brakové a tzv. únikové hry i banální operety. Soudobí autoři — Šafránek, Stehlík, Kohout, Stanislav, Karvaš i Blažek začínají si upevňovat své pozice na ochotnických scénách. Ochotníci dnes sami zjišťují, že všechny jejich obavy — že se divákovi nezavděčí soudobou hrou — jsou zbytečné a neopodstatněné a naopak pociťují, že divák si současnou hru přeje a že živě reaguje na současné problémy, které ve svých hrách autoři řeší. Je ovšem zapotřebí, aby autoři sami psali hry takové, které mohou naše soubory hrát. Musí vycházet ze skutečnosti, v jakých sálech a na jakých jevištích naši ochotníci hrají. Jen část městských souborů má opravdu vyhovující divadelní sály (o divadelních budovách ani nemluvě). A na vesnicích je tato situace někde až kritická. Pro zajímavost uvádím situaci zkušebních místností a divadelních sálů, jak se dnes jeví na Hranicku.

Okres má 3 města a 68 obcí. Z toho 21 obcí nemá vůbec jeviště ani sál a tedy ani podmínky pro provozování divadla. Devatenáct obcí má přenosná

jeviště (rozkládací, stavěná na kozách), která se staví podle potřeby ne v divadelních sálech, ale v místnostech, sloužících především pohostinství (tj. s výčepem lihovin, bez jakýchkoliv, byť i primitivních zkušebních místností, bez skladiště na kulisy, bez jakéhokoliv hygienického zařízení). V těchto obcích se zkouší divadlo za plného provozu (vyjma den volna) pohostinské živnosti, v nepříjemných, mnohdy špinavých nálevnách, kde o hrubé slovo a nejapný vtip na adresu ochotníků není nikdy nouze. Nemůžeme se často ani divit, když soubor v takové obci omezuje zkoušky na nejmenší dobu. Potíže při představeních v takovýchto sálech jsou někde až neuvěřitelné. Při představení je doslova herec uzavřen na jevišti po celou dobu, kdy obecenstvo zaujalo svá místa. Žádný východ (jen přes hlediště), žádná šatna pro herce na převlékání, žádné záchody, pochopitelně ani žádná umývárna. A jak to vypadá v sále? Diváci si nosí od nálevního pultu nápoje, které si staví pod svou židli, aby se občerstvili, kdykoliv jim napadne. Ve většině případů se nedodrhuje ani zákaz kouření.

A tak představení probíhá za nerežirované zvukové kulisy, cinkání sklenic a různých těch poznámek od výčepu a oblaka kouře doplňují atmosféru uváděné hry. V takovém „estetic-

kém“ prostředí lze jistě sotva hovořit o kráse a radosti z práce. A přece vidíme po představení spokojeného vesnického diváka, pyšného na ty „své“, kteří mu dovedli připravit příjemné odpoledne či večer.

Víme, že tento stav nezavinilo naše socialistické zřízení, že je to pozůstatek minulosti, kdy sály patřily soukromníkům, ale je nutné uvažovat již dnes o tom, jak se tohoto nemilého dědictví zbavit, jak urychlit kulturní revoluci na těch nejmenších vesnicích, kde mají lidé stejné právo na kulturní život jako ve městech. A iu je načase uvažovat už opravdu všude, jak do budoucna odstraníme některé zbytečné výčepní pulty a nahradíme je vhodným kulturním zařízením, kde by naši ochotníci mohli v alespoň trochu přijatelném prostředí zkoušet, hrát, pořádat divadelní představení, zušlechťovat sebe i své spoluobčany. A mělo by se začít především tam, kde JZD dobře pracují, vykazují dobré výsledky společného hospodaření.

Já věřím v ochotné a pracovitě ruce našich ochotníků, které by jistě na výstavbě kulturního stánku vydatně pomáhaly. Vždyť máme hodně příkladů, kde si svépomocí vybudovali přijatelné kulturní středisko ze starých budov. Ale ti měli do začátku přece alespoň tu starou budovu. Mnohá obec však nemá ani tuto možnost. A zde bude potřeba pomoci všech, kteří mají zájem, aby naše vesnice žily stále lepším kulturním životem. C. Bláha

NAŠE ZKUŠEBNY

Ochotník stráví stovky hodin ročně ve své zkušebně. Těch, kteří mohou většinou zkusit přímo na jevišti v dekoracích, je minimálně. Neměl by nám být lhostejný vzhled místnosti, v níž trávíme často tak velký kus svého života. Kolikrát jsem při návštěvě ochotnické zkoušky vzpomínal na Stanislavského slova: „Co myslíte, je možné zabývat se uměním a estetikou ve chlévě?“ Jen vzácně jsem zažil případy opačné. V takové Přední Lhotě na Poděbradsku měli v klubovně světlé linoleum na podlaze, pohodlný a čistotou svítící nábytek, radio, záclony na oknech, všude plno fotografií z práce souboru, kytičku na stole — asi proto jsem na to milé prostředí od náhodné návštěvy v roce 1953 nezapomněl, že je to stále ještě výjimka. Leckterý ochotník mi namítne, že vzhled zkušebny je především otázkou peněz. Ale já si myslím, že jde daleko více o péči ochotníků o prostředí, v němž pracují, o jejich vkus, výtvarné cítění — a tyto vlastnosti by v souboru neměly chybět. J. B.

Je třeba investic — anebo koštěte?

VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH TERMÍNŮ DRAMA, DRAMATICKÝ, DRAMATICKÉ DÍLO — SPORY O PODSTATU HERECTVÍ — DRUHY UMĚNÍ ZÁVISLÝCH NA PŘEDLOZE — STANOVENÍ TERMÍNU REPRODUKČNÍ UMĚNÍ A JEHO ZÁKONITOSTI

Na závěr naší první kapitoly (viz Ochotnické divadlo č. 2, str. 31–32) jsme se dostali od obecných estetických závěrů ke konkrétním otázkám divadelní teorie. Řekli jsme si, že obecné vztahy mezi umělcem a skutečností jsou u herecké a režijní práce komplikovány tím, že mezi skutečností a hercem stojí textová předloha — drama. Než se pustíme do rozborů, je třeba si ujasnit a pevně stanovit termíny, které budeme používat. Často se stává v našich diskusích, že se lidé dostanou do sporu pouze proto, že si pod týmiž slovy představují zcela něco jiného. Proto základem každé teoretické práce je přesné vymezení základních termínů. Neobejdeme se bez toho ani my v naší krátké studii.

Stačí se jen podívat na slovo „drama“. V odborném názvosloví najdeme nejméně dva významy. Jednou je užíváno v úzkém slova smyslu a bývá jím označován pouze určitý druh — žánr divadelní hry. Takto stanovený termín stojí pak na stejné obecné rovině jako termíny „komedie“, „tragédie“ apod. V širokém slova smyslu je používáno jak pro text — literární dílo, tak pro samotné divadelní představení. Protože je třeba metodicky rozlišit při rozbořích divadelní představení a jeho předlohu, bude pro nás drama znamenat pouze literární dílo, a to každé, které je určeno k jevištní realizaci, tj. tlumočí děj a myšlenku prostřednictvím jednajících osob.

Podobný významový zmatek najdeme i u dalšího slova „dramatický“, ještě znásobený tím, že v běžné hovorové řeči je známe jako označení pro napínavé, vzrušující události. S tímto nádechem bylo pojmu dříve užíváno i v divadelní terminologii. V Ottově divadelním slovníku (Praha 1919, str. 710) se nazývá dramatickým „zejména děj rychlé, rázný a logicky se vyvíjející a forma dialogu, která děj předvádí“. Ovšem samotný vývoj jevištního projevu, významové zvýraznění výtvarné a hudební stránky v inscenacích způsobily, že se tohoto slova neuzívá v tak úzkém smyslu. V úvodní kapitole jsme se již zmínili, z kolika složek a druhů umění je složen dnešní moderní jevištní projev. Proto termínem „dramatický“ hodnotíme všechny umělecké složky, zástupené ve scénickém projevu, ale nikoliv jen ve smyslu napínavosti, ale pokud jsou schopny jevištně působit.

Uvedeme si příklad: Hudba, výtvarná část scény, nebo prudká herecká akce, u které bychom mohli říci v prvním slova smyslu, že je dramatická (tj. napínavá, vzrušující), by naopak v určité konkrétní jevištní realizaci nemusela vůbec ve smyslu pro-

váděného díla působit, čili, v našem slova smyslu by byla tato sama o sobě vzrušující, napínavá akce nedramatická. Naproti tomu mnohý návrh scény, kostýmu, nebo klidný lyrický motiv hudební nemusí být vzrušující, vzbuzovat napětí, a přesto může v daném kontextu dobře jevištně — dramaticky působit.

Dramatickým v divadelním slova smyslu nazýváme takovou schopnost výtvarného, literárního, hudebního nebo hereckého projevu, který se organicky včleňuje do celku té či oné jevištní realizace dramatu a je schopen v rámci a smyslu a stylu hry scénicky působit na diváka.

Řekli jsme si, že termínem „drama“ budeme rozumět pouze text, zbývá nám nejhlavnější termín, označující vlastní představení. Budeme jej označovat jako *dramatické dílo*. *rozumíme jím vše, co v dané době provozování díla vidíme a slyšíme. Dramatické dílo je organickou jednotou výrazových prostředků několika druhů umění, v němž, jak si později ukážeme, je literární složka (drama) složkou určující.*

S takto pevně definovanými termíny se můžeme pustit v našem rozboru do nejjemnějších detailů, aniž bychom se báli, že mezi námi dojde k nedorozumění, vzniklému záměnou pojmů.

Vraťme se nyní k otázce vztahu herce k dramatickému textu. A zde už v celé historii najdeme zastánce dvou protikladných názorů. Ať již je to výrok německého dramatika Friedricha Hebbela: „Herec je otrok básníků“, nebo výrok zastánců commedie dell'arte, že vlastní podstatou herectví je jakési absolutní herectví, založené na hercově invenci a co nejméně spoutané textem, který dává pouze základní náčrt charakterů a dějů. I v naší literatuře najdeme tyto rozdílné názory o vystižení charakteru herecké tvorby ve formě zařazení herectví k činnosti reprodukční, či naopak.

Zalistujeme znovu v rezervoáru vědomostí konce 19. století, v Ottově slovníku naučném: „Ustálilo se pravidlo, rozeznávat dramatické umění tvořivé, produktivní a výkonné, reproduktivní, a to tak, že prvé příkládá se dramatickému spisovateli, kdežto do druhého zahrnuje se herecký výkon vůbec, jeho plastické provedení určitého jednání.“ — Z citátu vyplývá, že tedy vlastní produktivní činnost tvořivá náleží dramatikovi a trpná část prováděcí herci.

Zásadní přelom do této otázky přinesla práce Otakara Zicha Estetika dramatického umění (Praha 1931). Ješ-

tě dnes je pilířem naší divadelní teorie. V ní se setkáváme s naprosto odlišným pojetím herectví, jako s tvůrčím samostatným procesem. Otakar Zich se důrazně staví proti tomu, aby herectví bylo chápáno jako umění výkonné (rozuměj reprodukční).

Zdánlivě tento rozpor vypadá jako plané slovíčkaření. Ale jde zde o víc, protože otázka bude vyřešena jenom tak, když se pokusíme zjistit, do jaké míry je herecká tvorba vázána na textovou předlohu, do jaké míry je jí určována.

Z praxe víme, že nazveme-li něco uměním reprodukčním, je v tom nádech určité pasivity, trpnosti. Je to způsobeno mimo jiné tím, že právě slova „reprodukční“, „reprodukce“ mají řadu významů, které mnohdy v myšlení od sebe neodděluje a vzniká tak záměna pojmů, které jsme se chtěli vyvarovat při užívání základní terminologie. I nyní se musíme zastavit a osvětlit si různé významy tohoto slova a určit, v jakém ho budeme používat my.

Slova reprodukční se užívá nejméně ve čtyřech významech: 1. Při opakování téhož procesu. 2. Při obnovování a opětovném vybavování představ. 3. Při tlumočení určitých názorů, zvuků a pohybů. 4. Při rozmnožování obrazů atp.

Je tedy pochopitelné, odkud se tento příděch pasivity bere. Vždyť přece běžně používáme výrazu „reprodukováná hudba“ a máme tím na mysli pouštění mechanického záznamu hudebního díla atd.

Musíme si však uvědomit, že v umění je správné užívat tohoto slova pouze ve dvou významech: 1. Ve výtvarném umění — rozmnožovati umělecké dílo fotografickou nebo grafickou metodou. 2. V instrumentální hudbě, recitaci (připusťme i herectví) ve smyslu tlumočiti dílo.

Zastavme se však u jedné věci, která jistě i vás napadla.

Existuje celá řada druhů umění a uměleckých činností, které jsou závislé na předloze, tj. na jiném uměleckém díle, a přece někde používáme k jejich označení slova reprodukční a někde ne. Nepoužívá se například pro činnost ilustrátora, který má rovněž jako předlohu umělecké dílo, u skladatele zhudebnujícího básnický text, u autora, který dramaturguje román jako drama či filmový scénář atp. Vidíme, že závislost umělce na předchozím uměleckém díle sama o sobě není kritériem „reprodukčního“ umění. Podle kterých kritérií a zákonitostí lze tyto pro reprodukční umění specifikovat? Je to pro

nás důležité, protože tato kritéria budou rozhodovat i při našem výzkumu závislosti herecké práce na textu.

Zamyslíme se jistě: A. nad charakterem předlohy, B. na způsobu zpracování, C. u výsledku této tvorby.

1. U charakteru předlohy nás bude zajímat, zda v reprodukčním uměleckém procesu musí být předloha vždy uměleckým dílem. Víme například z činnosti ilustrátora, že v rámci svého umění nepotřebuje vždy takovou předlohu. Může například ilustrovat reklamní text, politickou noticku atp. Ani hudební skladatel zhudebnující text nemusí vždy sáhnout k básni. Václav Dobiáš ve své kantátě „Rozkaz 368 k osvobození Prahy“ (1956) použil velmi strohého vojenského textu bez jakýchkoliv literárních změn.

Naproti tomu vidíme, že hudebník k tomu, aby mohl tvořit — hrát — potřebuje záznam hudebního díla, které je vždy dílem uměleckým. I recitátor potřebuje k své umělecké činnosti jako předlohu básnické — umělecké dílo. Vidíme, že můžeme shrnout náš první poznatek: *u všech umění, která jsou běžně nazývána uměním reprodukčním, jsme se setkali s tím, že předloha musí být uměleckým dílem.* — Přijmeme tento fakt jako základní, ale ne jediné a určující kritérium.

2. Podívejme se nyní, v čem se liší jednotlivé druhy umění a uměleckých

činností závislých na předloze a zůstaňme ještě chvíli u zkoumání předlohy. Již víme, že musí být sama o sobě uměleckým dílem. Podívejme se, jak je toto umělecké dílo pro běžný konzum na dalším zpracování závislé. I zde vidíme základní rozdíl. Román nemusí být ilustrován a jeho kvalita zůstane pro čtenáře nezměněna. Báseň nemusí být zhudebněna a nic to při vnímání jejích básnických hodnot nevedí. Jinak tomu je u recitace. K tomu, aby mohly být v plné hodnotě zachyceny všechny kvality poezie, i zvukové a rytmické, je třeba recitace, protože jedině tak se mohou tyto její kvality uplatnit. Podobně ani v hudbě nemůže v běžném konzumu čtení partitury nahradit poslech provedené skladby. Můžeme při pouhém čtení dramatu získat z díla všechnu jeho krásu a jeho hodnoty? Jistě ne. A zde jsme u dalšího kritéria: *Předloha u reprodukčního umění je takové dílo, jehož všechny významové složky se uplatňují v plné míře teprve další uměleckou, reprodukční činností.*

Zde vidíme základní rozdíl, kdy užíváme slova reprodukční ve smyslu tlumočiti a ve smyslu rozmnožovati. Ve výtvarném umění v oblasti reprodukčního umění tato závislost neplatí, naopak, originál má daleko větší hodnotu než dílo vzniklé reprodukčním procesem a uplatnění jeho významených složek není na reprodukci díla závislé.

vých složek není na reprodukci díla závislé.

3. Z předešlé zákonitosti vychází i naše další kritérium. Podívejme se na totéž z druhé strany. Zjistíme, že skladatel, ilustrátor může v rámci svého umění tvořit, aniž by k tomu potřeboval předlohu ve formě uměleckého díla. Reprodukční umělec ji však existenčně ke svému výkonu potřebuje. Vidíme, že *závislost předlohy na reprodukčním umění platí i v opačném směru jako závislost reprodukčního umění na existenci předlohy.*

4. Jako čtvrtý bod můžeme stanovit skutečnost, kterou lze velmi snadno odvodit z předešlých ustanovení, že totiž reprodukční umění předlohu reprodukuje tím, že ji přímo provádí, je tedy uměním výkonným a předloha je v prováděném plně obsažena.

5. Nejvýznamnější zákonitost ve vztahu reprodukčního umělce k předloze se týká možnosti jeho vlastního vyjádření se k předloze samé a ke skutečnosti, tj. otázka, zda předloha dává možnost, aby se uplatnil tvůrčím způsobem vlastní světový názor reprodukčního umělce. Ze tomu tak je, vidíme už z toho, že o této činnosti hovoříme jako o umění. Ale tuto otázku podrobně rozebereme v našem dalším pokračování v 6. čísle časopisu, a to již velmi prakticky na rozbořech dramatického textu.

Je mnoho našich režisérů, kteří doplácejí na to, že v přípravě inscenace nebdali řádu a pořádku, že se nesystematickou prací dostali až tam, že se jim zkoušky „rozlézají“, docházka je nepravidelná atd. V dálkovém školení režisérů věnujeme systému a metodice práce značnou pozornost, protože jsme toho názoru, že žádná práce nemůže jít zdárně kupředu, není-li opřena o jasný, pevný plán.

Uveřejňujeme zde zkušenost žáka dálkového školení režisérů Josefa Filipa z Želénky u Duchcova k studijnímu tématu „Rozvrh zkoušek“. Soudruh Filip pracuje v souboru závodního klubu velkého důlního podniku s třísměnným provozem. Proto si připravil graf směnnosti jednotlivých herců z chytané hry — Jiráskovy Lucerny. Graf, který zde otiskujeme, je zajímavým dokladem režisérovy přípravy. Pro čtené zkoušky je naplánováno podle grafu prvních šest zkoušek, kdy režisér provádí s herci obvyklé čtení a rozbory. Soudruhy, kteří nemohou vzhledem ke směnám být přítomni, bude režisér informovat zvlášť o každé besedě a jejích výsledcích, aby byl každý herec řádně připraven. Od sedmé zkoušky začíná režisér aranžovat. Na první zkoušce mu bude podle grafu chybět vrchní, Klásek a mušketýr; musí se tedy zaměřit na přítomné členy a zkoušet s nimi výstupy 1 až 11 I. jednání, jež zopakuje podle časových možností několikrát. Na druhé zkoušce bude chybět vrchní a mušketýr, proto zopakuje režisér výstupy 1 až 11 a naváže hned další výstup, protože už je tentokrát přítomen Klásek. Tak dojde až k výstupu 14, všechno se podle časových možností probere několikrát. Na třetí zkoušce nebude chybět nikdo z výstupu

Rozvrh zkoušek

1 až 19. Přítomen bude již vrchní a mušketýr, a proto se začne zkoušet výstup 1 až 14 s navázáním na výstup 15. U druhého výstupu, kde bude prvně přítomen představitel mušketýra, bude režisér nucen provést s ním před začátkem zkoušky pohovor, na vše ho připravit tak, aby nenarušoval celistvost. Zkoušet se bude až do výstupu 19; protože na této zkoušce bude mít režisér největší přítomnost [žádný z herců pro výstup 1 až 19 ne-

chybí], bude se snažit s přítomnými toho dne co nejvíc procvičit, ovšem zase tak, aby nepřepjal jejich síly. Na 4. zkoušce bude chybět Zajíček a Braha. Na této zkoušce bude režisér probírat výstupy 1 až 19 s navázáním na výstup 1 na zámku. Na 5. zkoušce bude chybět mlynář, Zajíček, Braha, Zima a Kroužilka. Režisér se bude muset věnovat výstupům na zámku.

Při nepřetržitém provozu je jistě způsob zkoušek velmi těžký. Jestliže se však režisér připraví předem tak, jak ukazuje náš příspěvek, postupuje přes všechny potřebné práce dopředu beze zmatků a klopýtání. J. K.

◊ ranní sm. ◀ noční sm. ■ odpo. sm.

GRAF SMĚNNOSTI JEDNOTLIVÝCH ČLENU SOUBORU

Osoby	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
	Po	Sr	Pá	Po	Sr	Pá	Po	Sr	Pá	Po	Sr	Pá	Po	Sr	Pá	Po	Sr	Pá	Po	Sr	Pá	Po	Sr	Pá	Po
Dvořan	3																								
Vrchní	1																								
Mlynář	3																								
Zajíček	7																								
Braha	7																								
Zima	6																								
Sejtko	10																								
Klásek	11																								
Ivan	2																								
Pan Franc	8																								
Mušketýr	5																								
Ždán	5																								
Kroužilka	2																								
Votruba	9																								
Ostatní	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
Přítomných	10	11	12	11	11	11	11	10	11	12	13	13	14	14	14	14	14	14	14	13	14	14	14	14	14
	5	5	4	4	5	5	4	5	5	3	2	5	5	3	4	5	4	4	5	3	4	4	5	5	5

DETI • DIVADLO • POROTCOVIA

MARTIN JANČUŠKA

Prvý krôčik v ujasnení si problematiky divadla pre deti a mládež sme urobili na vlnajšom XXVIII. Jiráskovom Hronove a na celoštátnom festivale profesionálnych divadiel pre deti a mládež v Ostrave. Bol to naozaj len krôčik, lebo celý rad otázok ostal nevyriešený. A sú medzi nimi aj základné otázky.

Prédovšetkým, či divadlo hrané deťmi možno považovať za umelecký scénický prejav a po druhé, aké kritériá máme uplatňovať pri posudzovaní divadelných hier.

Pokúsím sa odpovedať najprv na prvú otázku. Kedy možno detský prejav považovať za umenie a uplatňovať naň práve také kritériá ako na hru hranú dospelými hercami?

Ak pozorujeme hru detí, prekvapí nás, koľko je v nej prirodzenosti, prostoty, pravdivosti a vernosti. Dieťa do hry vkladá všetku svoju fantáziu a tvorčiu schopnosť. Vie obmedzenými prostriedkami z obyčajnej hliny alebo piesku vyčarovať paláce, postaviť mosty, tunely. Vie nakresliť celé výjavy zo svojho života a prostredia. Vie zaujímavu rozprávať. Hneď by sme uverili, že z neho bude inžinier alebo stavitel, maliar alebo spisovateľ. Tak je pohružené do svojej hry, že ho z nej nič nevyruší. Jeho fantázia pracuje bez obmedzenia. Vie sa hrať s bábikou, obliekať ju, opatrovať, rozprávať sa s ňou, dávať jej morálne naučenia i maznať sa s ňou, rozkazovať jej i potrestať ju, keď zistí, že ho neposlúcha. Možno si dospelý divadelník vzdychne: „Keby som to ja vedel na scéne takto zahrať!“

Háčik je však v tom, že decko, po-

Viliam Kopečný: O rybárovi a rybke. Súbor SO ČSM pri 1. jedenástočnej strednej škole v Banskej Bystrici

hrúžené do hry, si nevšima okolie. Hrá sa pre seba, pre svoju vlastnú záľubu, potešenie.

Ale v divadelnej hre sa nehráme len pre seba. Hráme preto, aby sme zapôsobili na diváka, aby sme mu čo možno najpravdivejšie a najvernejšie vyjadrili autorovu myšlienku, aby sme v ňom prebudili a vyvolali určité predstavy v súhlase s autorovým textom. Divadlo je cieľavedomá tvorivá umelecká práca, zatiaľ čo hra detí je spontánna, vyvierajúca len z hravosti dieťaťa, z jeho vlastných predstáv a záľub.

Preto spontánny prejav detí (hoci by bol akokoľvek zaujímavý) nemôžeme klasifikovať ako divadelnú hru, ale len ako hranie sa na niečo.

Rozdiel medzi hrou detí a divadlom je zjavný. Detská hra, to je, ako sme vyššie spomenuli, nikým neusmerňovaný prejav dieťaťa. Divadlo ale je prejav, ktorý musí mať istý zámer, presný cieľ vzhľadom na diváka. Nechcime predsa od trojročného alebo päťročného decka, aby svojou hrou sledovalo určitý zámer na druhú osobu či už v hre alebo na javisku. A treba povedať, že v divadle je to zámer obyčajne vyjadrený podtextom. Preto by bolo vonkoncom neúnosné, keby sme hoci i zaujímavú detskú hru považovali za divadelný prejav a kládli na ňu tie isté požiadavky ako na divadelné umenie.

Naozaj o divadelnom prejave detí možno hovoriť len vtedy, keď detský herec vytvára vedome určitú postavu a konaním a rečou tejto postavy vyjadruje myšlienku a zámer autorov. V opačnom prípade každý prejav, hoci by bol i verejný na pódiu alebo na scéne, treba klasifikovať ako hru detí.

Už som spomenul, že sa nechcem zaoberať hrou detí, ktorá má istotne veľký výchovný význam pri vytváraní a formovaní charakteru detí, pri rozvíjaní ich rozličných vlastností, ako je zmysel pre poriadok, pocit zodpovednosti, zmysel pre kolektívnu prácu atď. V tomto článku nám ide predovšetkým o hodnotenie scénického divadelného prejavu detí a o jeho výchovný význam.

V tohoročnej súťaži sa zúčastňujú súbory s inscenáciami hier pre deti a mládež. Ako máme hodnotiť takéto hry a na čo treba upozorniť predovšetkým režisérov a porotcov, ktorí budú alebo nacvičovať, alebo hodnotiť tieto hry?

Najprv slovo režisérom.

Poukážeme najprv na nesprávne postupy. Preto, aby si režiséri uvedomili, v čom robia najčastejšie chyby. I v divadle pre deti a mládež sa žiada, aby herec (bez ohľadu na to, či určitú postavu hrá dospelý herec alebo dieťa) vytvoril postavu pravdivú, ktorá by presvedčila divákov o tom, čo na scéne robí, aby jej prejav vyznel pravdivo. Presvedčivo a pravdivo môže vyznieť len vtedy, keď herec vie svojimi

vyjadrovacími prostriedkami (hlasom, mimikou, pohybom, oblečením a vôbec konaním na scéne) presvedčiť diváka o pravdivosti svojho konania. Mnohokrát sa vyskytujú prípady, že režiséri toto základné pravidlo nedodržiavajú. Postavy dospelých na scéne dajú hrať deťom. Nalepia im fúzy alebo bradu, oblečú ich do kostýmov dospelých, žiadajú hovoriť hlbokým neprirodzeným hlasom a nazdávajú sa, že divák oklamú, že tento uverí dečku, ktoré hrá dospelú postavu. Každý takýto prejav v očiach diváka vyznie smiešne len ako hra detí na niečo.

Deti na scéne i v divadle určenom pre deti by mali hrať len také postavy, na ktoré svojim fyzickým i duševným vekom stačia. Ak sa v hre objavia dospelí, mali by ich naozaj zahrať skúsení divadelníci. V mládežníckych súboroch nie je predsa núdza o obsadenie takýchto postáv dospelejším alebo dospelými hercami. V pionierskych organizáciách sú svázáci, na škole môžu pomôcť učiteľia alebo i rodičia žiakov.

Druhá poznámka pre režisérov patrí k celkovému chápaniu hry pre deti a mládež. Mnohí podceňujú detského diváka. Ešte stále prevláda názor, že deti nemajú vysoké nároky a požiadavky. To je omyl! Dieťa mnohokrát je kritickejšim a prísnejším divákom ako dospelý. Zbadá aj najmenšiu chybu a reaguje na ňu omnoho spontánnejšie a bezprostrednejšie ako dospelý divák. Režiséra obyčajne pri predstavení detí prekvapia, lebo mu odhalia také skutočnosti, na ktoré pri nácviku hry neprišiel.

Každý režisér detského predstavenia, ktorý by podceňoval detského diváka, sa sklame. Naopak, detskému predstaveniu musí venovať omnoho viac starostlivosti a všetko konanie hercov na scéne a situácie musí zvažovať z hľadiska kritického a pozorného detského diváka. Preto od detského divadla sa žiada dokonalá hra hercov, výprava, kostýmy, osvetlenie, zvuky a všetky prostriedky, ktoré pomáhajú vytvárať správnu situáciu, aby sa vyjadrila správne a presvedčivo autorova myšlienka. Tak ako v divadle pre dospelých aj v divadle pre deti a mládež, všetka režijná i herecká práca musí sa podriaďovať autorovmu zámeru, myšlienke. Aj pre deti, a práve pre deti hráme preto, aby sme v nich vyvolali a prebudili určité pocity, aby sme mladých divákov zapálili a nadchli za určité myšlienky a idey. Tento základný výchovný moment nesmie sa stratiť v divadle pre deti a mládež. Kto by divadlo pre deti a mládež chápal len ako zábavu a nemyslel na tento výchovný moment, nerobil by dobré divadlo, nech by používal akékoľvek dokonalé technické prostriedky.

Divadlo pre deti a mládež má nám pomáhať vychovávať deti a mládež v duchu marxistického svetového názoru. Má pomáhať v mladých detských dušiach utvrdzovať všetky tie dobré vlastnosti, ktoré charakterizujú mla-

dého človeka socialistickej spoločnosti. V divadle pre deti a mládež musíme na prvé miesto klásť práve tento výchovný moment. Režisér pri výbere i pri nácviku hry musí si zodpovedať na základnú otázku: čo táto hra dá mladým poslucháčom, aké city v nich prebudí, za čo ich nadchne a čo mladí diváci v tejto hre odsúdia. V tom je ideovosť repertoáru pre detského a mládežníckeho diváka.

Ako má postupovať porota pri hodnotení divadla pre deti a mládež

Porota musí rozlišovať, či hodnotí detských hercov alebo dospelých. Deťom treba hovoriť veľmi zrozumiteľne. Treba sa vystríhať rozličných výrazov pre dospelých zrejmých, ale ktorým deti nerozumejú, lebo nechápu ich zmysel (ako sú termíny vytvoriť postavu, využiť podtext, vyvolať atmosféru, vyjadriť správne ideu hry atd.). Aj tieto zložité pojmy možno deťom vysvetliť tak, aby ich pochopili bez toho, že by sme používali špeciálne odborné výrazy. Odborné termíny možno používať v rozhovore s dospelým režisérom.

Pri pohovore poroty s detským súborom sa odporúča robiť zvlášť pohovor s deťmi a zvlášť s režisérom. Nie je správne, ak sa pred deťmi vytýkajú určité chyby režisérovi, a to práve také, ktoré sám svojou neskusenosťou zavinil. Tým sa zníži jeho autorita. Rovnako by bolo nesprávne, keby sme malým deťom vytýkali také chyby a nedostatky, za ktoré pre svoj fyzický vek a celkovú duševnú vyspelosť nemôžu. Bolo by vonkoncom nesprávne, ak by porota mladým hercom odobrala chuť do divadelnej práce. To však neznamená, že bude všetko pred deťmi chváliť a nepoukáže na nedostatky. Nesmieme zabúdať, že deti, najmä v pubertálnom veku, sú veľmi citlivé a že sa ich nesprávna kritika dotkne viac ako dospelých. Detský herec v porotcoch musí vidieť skúsených ľudí, ktorí mu pomáhajú, radia, ako má svoju prácu zlepšovať.

Nebudeme v tomto článku rozoberať všetky hodnotiace kritériá. To nie je ani našou úlohou. Treba však podot-

knúť, že sa nesmí pri hodnotení detského predstavenia uplatňovať iné umelecké hľadiská ako pri divadle pre dospelých. Špecifickosť divadla pre deti a mládež hraného deťmi alebo dospelými je v samotnej textovej predlohe, v tom, že autor určité myšlienky podáva deťom formou a prostriedka-

K. Michalčová ako komorná Jelizaveta v hre O rybárovi a rybke. Foto P. Styk

mi im najbližšími a najzrozumiteľnejšími.

Aj porota, ktorá hodnotí hru pre deti a mládež, musí sa na hodnotenie dobre pripraviť a vystúpiť pred súbor s jednotným názorom. Deťom treba hovoriť a vysvetľovať veľmi zrozumiteľne a jednoznačne. Čo najmenej by sa malo používať výrazov, ako je snád, prípadne, do veľkej miery, čiastočne atd., ktoré často s obľubou používajú

porotcovia pri hodnotení dospelého súboru vtedy, keď nemajú jednotný, ustálený názor.

Mnohí zasa robia chybu v tom, že v snahe neublížiť deťom zamlčujú pred nimi chyby a nedostatky. Aj takýto postup je nesprávny. Mladý herec by mal odísť z pohovoru s porotou predovšetkým poučený. Mal by vedieť, čo robil dobre a prečo, a mal by vedieť, v čom by si mal svoj prejav zlepšiť a ako.

Porotcovia pre detské divadlo by mali byť dobrými pedagógmi i dobrými divadelníkmi. Iba tak sa podarí správne zhodnotiť detský prejav.

Pred detskou porotou by neobstál ani najväčší divadelník, keby nepoznal dušu a v opačnom prípade by prepadol aj výborný pedagóg, keby scenický prejav posudzoval len z hľadiska didaktického.

Preto tvrdím, že problém detského divadla (či hrajú dospelí deťom, alebo hrajú deti deťom) nevyriešia izolovane ani divadelníci, ani pedagógovia. Musia ho riešiť spoločne. Divadelníci by sa mali poučiť od pedagógov o detskej duši, mentalite detí, ich záujmoch, o celom výchovnom ciele, ktorý si dnes kladie naša škola pri výchove nových ľudí a pedagógovia by si mali osvojiť základné pravidlá a zákony scénického umenia. V opačnom prípade vždy budú jedni druhých podceňovať a upodozrievať, že to tí druhí robia zle.

Jedno je isté, že už v najútlejšom veku u detí sa prebúda láska k divadlu. Ak učitelia a starší vedúci súborov túto záľubu budú vedieť podchytiť a ju už v škole v pionierskych a mládežníckych organizáciách rozvíjať, vtedy aj pre naše ochotnícke i profesionálne divadlo budú už v škole vyrastať talenty, ktoré obohatia naše divadlo. Lebo i k tejto práci počiatočná záľuba a schopnosť sa musí rozvíjať a podporovať už v najútlejšom veku.

Terajšia súťaž nám dá istotne mnoho podnetov i poučenia, ako robiť dobre divadlo pre deti, aby splnilo predovšetkým svoj výchovný cieľ.

Oheň a kouř na scéně

Hned v úvodu musím vysvětlit, že nám jde o oheň a kouř úmyslný, záměrný — a nikoli takový, který by vyžadoval pohotovost požárníků. V pohádkových hrách si často autoři předpisují různé blesky, hromy, výbuchy, kotouče kouře a plameny, šlehaající ze země. Někdy dokonce daleko více, než je pohádce a jejímú myšlenkovému vyznění zdrávo!

Protože se soubory často dotazují, jak takový oheň „vykouzlit“, když barevný bengál není dostupný, chceme jim poradit, jak na to — zveřejněním osvědčené zkušenosti několika souborů.

Kouř docílíme velmi snadno:

Do porcelánové misky nalijeme čtyřicetiprocentní kyslíčnick vodičtý a v okamžiku, kdy se má na jevišti objevit potřebný oblak kouře, vhodíme do misky několik zrněk hypermanganu. Tím jsme „vyčarovali“ oblak kouře, za který by se nemusel žádný kouzelník stydět.

S ohněm je to trochu komplikovanější:

Na dlouhou lať, jejíž jeden konec je v zákulisí a druhý na jevišti, připevníme v místě, kde oheň potřebujeme, nízký kaha-

nek nebo zbytek svíčky. K úrovni plamene v kahanku připevníme trubku, do které jsme předem vysypali kalafunu, roztlučeno na prášek. V okamžiku, kdy se má oheň objevit, foukneme silně v zákulisí do trubky, aby prášek z kalafuny prolétl plamínkem kahanu. Prášek se vznítí, utvoří bleskový oheň a zmizí.

Rozhodně nepostavíme herce přímo nad kahan nebo nad misku, z níž vyjde kouř. Efekty si musíme předem řádně vyzkoušet, nejprve v malém rozsahu, a zachovávat přitom největší opatrnost.

Tož tedy pamatujeme:

1. 40% kyslíčnick + hypermangan = kouř
2. kahan + kalafuna = bleskový oheň
3. opatrnost = matka moudrosti

*

OPRAVA

Prosíme naše čtenáře za prominutí, že se nám do článku Pavla Gryma Dramatik uvažuje o smrti a zlu v 3. č. Ochotnického divadla vloudilo několik tiskových chyb: v 1. odst. 18. ř. místo „Framineo“ má být správně „Flamíneo“, na 27. ř. místo „Weekend z Zuydcootu“ má být „Weekend v Zuydcootu“, v druhém sloupci poslední odstavec, poslední řádek, místo tradičnost má být správně tragičnost.

V. S.

Láska za našich časů

Josef Trojan

JAK JE TO TĚŽKĚ BÝTI PRODAVAČKOU,
JAK JE TO SMUTNĚ BÝTI JENOM HRAČKOU!

V. Nezval, Depeše na kolečkách, 1922

Žili tehdy chudí, hladoví, ponížení a žalářovaní. Ale sobecké mládí se radovalo po svém. Mělo také prázdné kapsy, ale dovedlo si vydobýt své místo na slunci umění. V roce 1926 se ještě nezdálo, že by mohla být nová světová válka. A příklad Velké říjnové revoluce přitahoval k sobě srdce umělců celého světa.

Málokteré generaci bylo dopřáno tolik jarého optimismu bez skepse a pochyb, jako té divadelní avantgardě, jež je znamenána také jménem Jarmily Horákové. Tenkrát byli naši diváci tak nenároční! V kusech dřev a v papírových kruzích si dovedli vlastní obrazotvorností vybudovat podivuhodné prostředí zázraků. A vejdu-li dnes do té malé divadelní síně OB ve Štítného ulici na Žižkově, v níž mě kdysi vružil Frejkův Cirkus Dandin, pohlédnu-li na Legii malých v Holešovicích, v níž jsem prožíval dík Miloslavu Jarešovi kouzla dětského indiánského divadla, vzdychnu-li sentimentálně u neuhledných zdí divadla Na slupi, kde jsem tolikrát (a falešně) zpíval, vejdu-li do miniaturního sálku Umělecké besedy, marně přivolávám podivuhodného kouzelníka, který dovedl tyto mrtvé, nedostatečně vybavené a nenádherné kobky proměnit v zázrak, nadšení, patos, živý kolotoč.

A hledám-li krásný příklad zživotnění lásky na jevišti, vždycky si zase vzpomenu na Jarmilu Horákovou a Stanislava Neumanna. Každá generace myslí, že tvoří svět znova. Že také docela nově vidí a chápe lásku. Má svým způsobem pravdu, neboť musí lásku i ty všechny ostatní věci objevovat a po svém přijmout. Pro nás tehdy ztělesnili představu jevištní lásky tito dva lidé. Už mám v hlavě jenom lom světla, jenom jejich lehký, taneční krok, jenom několik slov a cudné gesto — Námořníka a Prodavačku ryb z Nezvalovy „Depeše na kolečkách“ — ale ten obraz tam už zůstane do smrti. Srdce se však podle básníka těch dob nenosilo, proto nebudme sentimentální. Jarmila Horáková v pětadvaceti letech zemřela a Stanislav Neumann je milován pro jinou podobu svého hereckého umění, zejména pro své staříčky. Ale já ho vidím mladého, se zajímavým, již tenkrát všelijak hloubeným obličejem a se zvědavě vystouplou bradou i pohyblivými tmavými očima — a Jarmilou Horákovou s otevřenou, bezelstnou, hladkou tváří a modrými panenkami, které se na nás dovedly dívat s přímou klidností, jako by nám chtěly ukrást všechna tajemství. Byla to docela drobná scéna: Tancovali spolu po jevišti, objímajíce se a hledíce si do očí. Otáčeli se zvolna, nebyla v tom vášeň, ale také ne plachost, takové oddání, čistý cit, až příliš čistý, než aby nebyl zjednodušený. Ale tak jsme to asi měli rádi, tak zněla láska i z veršů Wolckrových a jeho druhů.

Vzpomínku jsem začal, musím ji dokončit, i když předmět hovorů se týká něčeho jiného. Nejsem pověřivý, ale osud se někdy nepodobá náhodě. Klub umělců, který vznikl jako středisko skoro všech protifašistických a protitreakčních umělců, uspořádal v roce 1941 na paměť Jarmily Horákové večírek. Program byl ukončen malou pozorností: Mezi diváky byl vylosován jeden výtisk Deníku Jarmily Horákové (vydaný Jiřím Frejčkou). A vítězný los připadl — Stanislavu Neumannovi.

Ale chceme přece mluvit o lásce za našich časů. I ten výjev, který mi utkvěl v paměti, se lišil od skutečnosti. Nebyl ani typický. Vyjadřoval jen touhu, kterou má v sobě snad každý mladý člověk — po čistém a poetivém citu. Tenkrát však žily kolem nás také bary, masérské salóny, podobající se někdejšímu nevěstincům, a peníze platily někdy víc než chudá láska.

Jakpak vypadá láska dnes? Ze Západu jdou neveselé zprávy. Nad hlavami návštěvníků barů je houpačka a na houpačce sedí půvabná dívka, která odkládá jednu část oděvu za druhou a hází je na zvědavé pány tak dlouho,

dokud má co odhazovat. Francouzské žurnály referují o několika posledních francouzských filmech, které s naprostou neskrývaností líčí činnost neoblečených dvojic na lůžku. V Anglii, Americe, Francii, západním Německu a Španělsku jsou si hrdinové značně většiny románů podobní: on, mladý, skeptický, vystavuje na odiv hrubý cynismus a rád dráždí výtržnostmi své okolí; ona — viz romány Saganové — nevěří žádným hodnotám, netouží však po vzpouře, všechno u ní směřuje k smutku, nudě, pocitu absolutní bezcíllosti života. Jak správně ukazuje studie R. Orlovové a L. Kopeleva v časopisu Novyj mir, tato ztracená generace studené války se rozpadá ve tři směry: buď se chce s měšťáctvem smířit nebo doživotně propadnout pesimismu a dekadenci jako před válkou Céline a po válce Beckett, nebo konečně setrvat na své kritické pozici a dál ji prohlubovat.

Ani u nás ještě není všechno v pořádku, i když příčiny, které vedou k zoufalosti mladou generaci na Západě, odpadají: Zmizelo vykořisťování a nestojíme na straně těch, kdo chtějí vyvolat světovou válku. Proto tak moudře zněla slova předsedy výboru státní bezpečnosti Alexandra N. Šelepina na XXI. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu: „Často se bohužel setkáváme s lidmi, kteří chtějí za každý přestupek, a někdy i za nepatrný, pohánět mladistvým před soud. To podle mého názoru nevede k ničemu. Vždyť máme mládež optimistickou, vyspělou, velmi vnímavou pro každé rozumné, poučné slovo. Nejen metody trestní a donucovací, nýbrž především metody přesvědčovací, to dnes musí být hlavní. Tomu nás učil veliký Lenin, který žádal, aby se mladým lidem všemožně pomáhalo, aby se co nejpřehledněji pohlíželo na jejich chyby ve snaze napravovat je postupně a převážně přesvědčováním, nikoli násilně.“

I u nás se mládí lidé dopouštějí všelijakých výstřelků. Ale jejich touhy nemají vcelku ty nalomené rysy, jakými se vyznačuje mládež na Západě.

Viačel jsem nedávno zajímavé představení v divadle Máj na Vinohradech. Předváděli už asi po sedmé hru německého dramatika C. Corrintha „Trojané“, o které v tomto časopisu bylo již psáno, takže pochvalu je zbytečno přidávat. V řadě neobvykle přirozeně působících hereckých projevů zaujala mě — ve spojitosti se vzpomínkou na Horákovou a Neumannu — dvojice mladých lidí na prahu mileneckého vztahu, kdy student vlastně k lásce ještě neměl odvahy a bál se ji vyjádřit, zatím co děvče ho k tomu uvědoměle hnalo. Pak se situace obrátila: Když mladík udánlivě zjistil, že děvče zradilo jeho partu, potlačil klíčící lásku a chtěl děvče vyhnat z kruhu svých přátel. Kdyby nebylo této zábrany, mládí by se asi bez ostychu oddali své lásce. Ale stála mezi nimi překážka domněle nečestného činu. A tu bylo nutno překonat.

Nezval byl velký básník, autor „Trojanů“ není z rodu básníků. Ale slova, která německý dramatik kladl do úst svým hrdinům, byla dnešní a přirozeně plynula z jeviště k nám. Přiměl jsem se, abych vzpomínal, jak to s tou jevištní láskou bylo před třiceti lety.

Byla jiná nebo byla jinak předváděna? Dívali jsme se do očí problémů nebo jsme je zabalovali do vatičky drobných lží a předstírali? Jsou to otázky, na které nelze dobře odpovědět. Každý umělec se vyjadřuje pocity své doby. Někdejší milostná dvojice snila o lepším světě a tak také mluvila. Dnešní umělec nemůže utíkat do snů, neboť by mu asi nebylo rozuměno. Mladí lidé chtějí vidět na jevišti skutečnost, sebe samy, ovšem v uměleckém přetvoření, o nějaký ten stupínek dokonaleji, výrazněji než tomu je ve skutečnosti. Umění musí „zjednodušovat“, aby ukázalo hloubku problému. Měl bych vlastně Vítězslava Nezvala srovnávat s dramatiky dneška a Horákovou — Neumannu s mileneckými dvojicemi současných profesionálních jevišť. Ale vždyť tenkrát tuším ještě také hráli amatérsky a „Depeše na kolečkách“ bylo dílo velmi mladého básníka! Vybral jsem si ochotnické představení „Trojanů“ jako náhodný příklad. Všichni tam mluvili přirozeně a milenci byli ve svém zamilování trochu směšni — a tím věrojatněji došli až na okraj tragédie.

Tento lom smíchu a slz — myslím aspoň u nás — se zvýraznil v jisté, časově dosti určité době: Mezi Osvozeným divadlem, kde hrála dvojice Horáková — Neumann, a dneškem stojí ještě Osvozené divadlo s Vest pocket revuí. Tam jsme se učili smát se všem předstíraným anebo již vyčpělým citům. Scéna s polenem, v kterém byla zesměšněna tragičnost výjimečných situací z Ibsenových dramát. Scény s místní kráskou, v kterých jsme se smáli mondénním typům své doby. Jistě o to nemá zásluhu jen dvojice V + W, i oni měli své předchůdce, ale v jejich podání vykryštoval způsob, jímž se pak smáli všichni další až do dnešních dob. Smáli se velkým dějinným postavám, smáli se obřadům, nesnášeli pózy ani falešnou lásku. A takové snad jsou i jevištní lásky dneška, ačkoliv o tom mají právo se odborně vyjádřit divadelní teoretikové: Ve svém zamilování se nebojí být trochu směšni. Jsou opravdoví v citu, ale cudní v jeho projevech. Jsou

i dnes velmi zranitelní, ale snad právě proto mají ústa plná humoru a někdy i obhroublého. Jinak se příliš nezmění. Jen se podívejte, jak jsou milenci Hrubínovy „Srpnové neděle“ blízcí milencům Šrámkova „Léta“.

Ovšem dnes by se snad ani neslušelo, abychom osobní zážitky zklamaných i vyplněných lásek povyšovali na střed světa. Zažili jsme v posledních letech tolik otravných událostí! A mládeži na Západě, jak se dneska říká, tečou nervy. U nás tomu tak není. Ti nejlepší z mladých cítí, že skutečnost — války, vykořisťování, násilí — lze společnou vůlí změnit. A proto tak jako v Nezvalově „Depeši na kolečkách“ — smí-li se to v takové zkratce říci — byl sen lásky ponořen do snu vítězné revoluce, skutečnost dnešní lásky se buduje na základě světa měněného a změněného revolucí. Není to fráze. Jen se podívejte do své myslí a seznáte, jak velice to obojí souvisí ve všech našich životních projevech — i ve svém odrazu na jevištích.

90 let Dusíkova divadla v Čáslavi

Také ve staroslavné Čáslavi vznikl roku 1841 spolek divadelních ochotníků a zahájil Tylovou hrou „Nalezenec“. Ochotníci si čile vedli a již v roce 1845 hrají „Paní Marjánku, matku pluku“. Čteme o tomto představení v „Památniku“ Klimenta Čermáka: „Veliké bylo očekávání a těšení, an sám pan spisovatel se svou chotí a s panem Kaškou, členem českého divadla, k pohostinskému vystoupení se nabídnul. A nevyslovitelný byl dojem, jež způsobila hra kusu onoho na četné a pestré shromáždění! Spočívát zajiště ve hře té jistě kouzlo, jež posluchače uchvacující, zanášejí jej do života skutečného a strunami jeho srdce zachvívá. Drahý náš Tyl co šikovatel Seďáček s tou ráznou a veselou myslí a s tím šlechetným srdcem — pan Kaška, ten nedostihný Kilián — paní Tylová, ta ve kole života těžce zkoušená matka pluku — ti všichni ne jinak než umělecky sobě počínali. Milí hosté pak pořádali o týden později dvě hry jiné ve prospěch zdejší nemocnice.“

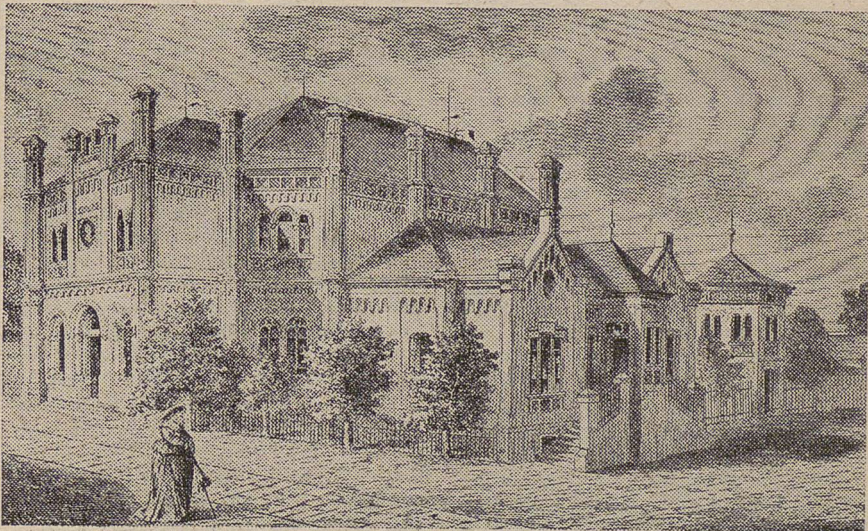
A dočetli byste se i jiné věci v Čermákově „Památniku“. Jak pan Drey-schock ze sousední vesničky (otec proslaveného Alexandra a Raimunda) zapůjčil čáslavským ochotníkům divadelní dekorace ze zámku v Zákách, jaké byly těžkosti s pořádáním divadelních her, „protože ku hraní spůsobilých slečen bylo málo, a jestliže na velikou prosbu některá veřejně vystoupiti se odvážila, stalo se nejednou, že potom zase na dlouho aneb docela na vždy tomu se vyhýbala. Bylo to následkem předsuádky, jako by takovým vystupováním na dobré pověsti trpěla. Jiným opět bylo české hraní příliš sprostým. Od té doby však, co slečna pana krajského a slečna pana purkmistra vystoupily, nedělaly se již se strany krásného pohlaví takové těžkosti.“

Roku 1867 někteří občané čáslavští dali podnět k postavení divadelní budovy jakožto pomníku výtečnému hudebníku, skladateli a rodáků čáslavskému Janu Ladislavu Dusíkovi. V budově měly být i místnosti pro zpěvácký spolek a měšťanskou besedu. Sál v hostinci „U královice“ již nevyhovoval ani ochotníkům, ani obecnostem a k tomu ještě se muselo divadlo v masopustě odklízet. Nezůstalo u podnětu, ale ještě téhož roku započato se stavbou divadla na bývalých valech. Dozor na stavbě vykonávali o prázdninách i studenti — mezi jinými též Ladislav Quis, později český básník. Na průčelí stavby připravil sochař Jindřich Čapek plastiku J. L. Dusíka z kararského mramoru. Rok 1868 byl údobím pilné práce i v zimě, kdy se dokončoval vnitřek divadla a divadelní sál již sloužil k pořádání plesů. Představení v novém Dusíkově divadle byla zahájena 28. února 1869 Jeřábkovou veselohrou „Cesty veřejného mínění“. A od této doby se stalo Dusíkovo divadlo skutečným střediskem kulturního a společenského života města i širokého okolí. A že tomu tak opravdu bylo, dokázalo občanstvo za pětapa-

desát let při požáru divadla. Nejen že pomáhalo při záchranných pracích, ale dary i prací pomohlo během jednoho roku divadlo znovu postavit.

Také dnes plní Dusíkovo divadlo svou funkci kulturního stánku pro široké okolí Čáslavě. Samozřejmě doznalo podstatných změn v technickém vybavení, bylo modernizováno a v poslední době i opraveno zvenku, takže se opět stalo i stavebně ozdobou města. Dochází postupně k účelovým přístavbám (například koncertní síň) a jistě se brzy dočkáme přístavby zadního jeviště, moderních šaten, nových skladistických prostorů a hlavně ústředního topení. A jestliže dnes do čáslavského divadla rádi zajíždějí členové Východočeského divadla z Pardubic, divadla z Kolína a soubory pražských divadel, pak budeme mocí uvítat i zájezdy operních souborů, které v počtech velmi postrádáme.

Příští rok — 1960 — je rokem Dusíkovým. Náš hudební svět, ale i cizina, vzpomene 200. výročí narození tohoto velikého umělce, i když doma méně známého. A naše Dusíkovo divadlo se stane místem prvního „Dusíkova čáslavského festivalu“. L. B.

Dusíkovo divadlo podle staré kresby J. Dobše

ANKETA

Na tomto místě po řadu měsíců odpovídají profesionální divadelníci, ochotníci, osvětoví pracovníci a jiní odborníci na otázky o společenském významu ochotnického divadla v přítomnosti i budoucnosti, o jeho hlavních nedostatecích, jeho vztahu k profesionálnímu divadlu, o problému mládeže v současném ochotnickém divadle i jiných aktuálních problémech ochotnického hnutí. — Jak je již našim čtenářům známo, stojíme na prahu významné celostátní konference o lidové umělecké tvořivosti. V přípravách této konference pověřilo ministerstvo školství a kultury zvláštní komisi vypracováním materiálu o problémech, aktuálních úkolech a perspektivách dalšího rozvoje lidové umělecké tvořivosti. Je samozřejmé, že pracovníci této komise se mu-

ŠIROKÝ rozkvět lidové umělecké tvořivosti po osvobození v roce 1945 významným způsobem pomáhal uskutečňovat první úkol kulturní revoluce — uvolnit širokým vrstvám lidu plný přístup ke kulturním hodnotám a osvojit si všechno hodnotné a pokrokové, co vytvořily předešlé generace. Dnes však vystupuje do popředí nutnost prohlubovat socialistický charakter naší kultury, zesílit boj proti bezdělosti, liberalismu, maloměstáctví a všem ideologickým projevům, jež jsou dělnické třídy cizí. Vzhledem k velkým úkolům, jež vtyčil XI. sjezd Komunistické strany Československa, je proto nutné zhodnotit dosavadní společenský přínos lidové umělecké tvořivosti, vyjasnit její funkci a úkoly v současné době a stanovit perspektivy jejího dalšího vývoje.

★

LIDOVÁ umělecká tvořivost v té podobě, jak se dnes rozvíjí a uplatňuje v našem životě, je společenským jevem kvalitativně novým. I když navazuje na tradiční lidové umění z období feudalismu, i když přejímá pokrokové tradice obrozenecké, i když se rozvíjí v revolučním duchu dělnických souborů v předmnichovské republice — liší se od nich již svými postavením ve společnosti: Poprvé v dějinách našich národů není a nemusí být namířena proti stávajícímu společenskému řádu, neboť v lidově demokratickém zřízení vyjadřuje zájmy vládnoucí třídy a stává se přímo jejím ideologickým nástrojem.

★

ÚSPĚCHY, kterých jsme dosáhli během čtrnácti let od osvobození naší vlasti, přesvědčivě ukazují, jaká nesmírná síla je ukryta v nadání, v tvořivosti a v aktivitě lidových mas. Kapitalistický svět nemůže nevidět tyto úspěchy a nemůže popřít, že jsou důsledkem přednosti socialistického společenského řádu před řádem kapitalistickým, komunistické ideologie před ideologiemi, jež ovládají kapitalistický svět. To však neznamená, že s dosaženými výsledky můžeme být spokojeni. Co mám stačilo včera, nestačí nám již dnes a stává se brzdou dalšího vývoje. Činnost našich souborů a kroužků musíme hodnotit především podle toho, jak aktivně a s jakou ideovou účinností napomáhají vítězství socialismu ve vědomí lidí.

★

CELÝ dosavadní vývoj ukazuje, že v repertoáru všech našich souborů stále zřetelněji vystupují socialistické rysy. Nevyrovnal se však ještě zdaleka s přežitky maloměstáctví, jako celý vnitřní život a

vztahy mezi členy v mnoha našich souborech. Je nutno konstatovat, že často dosud postrádáme uvědomělý zápas o umělecký vkus a o politický názor diváka, cílevědomost a zápal v boji za uvádění děl s revoluční a soudobou tematikou. Dosáhli jsme velkých úspěchů v boji proti braku a kýči, jimiž byl repertoár v předmnichovské republice přímo zaplaven. Musíme si však uvědomit, že kulturní revoluce neustále zvyšuje požadavky společnosti na ideovost a umělecko repertoáru a klade stále přísnější měřítka. Takové kýče, jako například „Na potoce za mlýnicí“, dnes již vzbudí jen úsměv a údiv; jejich úlohu však převzaly tzv. okrajové hry, jejichž mělkost ještě mnozí lidé nedovedou odhalit a nechávají se strhnout povrchním efektem nebo komikou. V tomto směru je třeba podstatně zlepšit zejména stav lidové umělecké tvořivosti na vesnici.

Vesnické soubory jsou často hlavními iniciátory veškerého kulturního života vesnice. Avšak celkový počet soustavně pracujících vesnických souborů je dosud poměrně nízký a výsledky soutěží svědčí o tom, že ani celková umělecká úroveň není — až na výjimky — na výši. I když přihlídneme k menší koncentraci obyvatelstva, k menšímu počtu odborně školených vedoucích a v současné době i k nedostatku mládeže na vesnici, zůstává skutečností, že lidová umělecká tvořivost na vesnici neodpovídá převratným změnám, jimiž naše vesnice v současné době prochází — a zejména není ještě v dostatečné míře aktivním činitelem těchto změn. Máme ovšem i řadu vesnických souborů, které se staly cílevědomými propagátory soudobého repertoáru a plní významné poslání kulturně vzdělávací, avšak bojovné slovo dneška zatím ještě přinášejí na většinou vesnic zájezdy souborů městských. I když ekonomická a společenská situace na vesnici v současné době ještě zákonitě předpokládá intenzivní politickou pomoc dělnické třídy — což platí i v oblasti kultury — musíme usilovat o to, aby se těchto kulturně politických úkolů intenzivněji ujímaly samy soubory vesnické. Zkušenosti z posledního období ukazují, že usnesení ÚV KSČ o dalším rozvoji a prohloubení ideové účinnosti osvětové práce správně orientovalo činnost národních výborů a společenských organizací. Dobré výsledky se objevují zejména tam, kde se družstevníci rozhodli svépomocí vybudovat kulturní dům a kde byl vytvořen vesnický klub. Současně s budováním kulturního zařízení většinou vznikají i nové soubory a kroužky, jimiž kulturní fondy JZD zajišťují příznivé hmotné podmínky. Jde o to, aby se tyto nové soubory staly i skutečnými propagátory socialistických myšlenek a reprezentanty nové umělecké tvořivosti naší vesnice.

★

ZÁVODNÍ kluby svými hmotnými prostředky a většinou i dobrým klubovým vybavením poskytly souborům takové pracovní podmínky, jež byly kdykoliv v minulosti nemyslitelné. Ideová i odborná úroveň těchto souborů, i když je velmi rozdílná, reprezentuje vyspělost celé naší lidové umělecké tvořivosti. Avšak právě proto, že jde o avantgardu naší amatérské tvořivosti, musíme klást na soubory Revolučního odborového hnutí zvýšené nároky politické. Proto musíme kritizovat trvajících zjevů naprosté odtrženosti souboru či kroužku od problémů lidí, kteří na závodě pracují. Žádnému souboru nemělo by být lhostejné, co dělají zaměstnanci závodu po práci, jak se baví, jaký je jejich umělecký vkus, jaké mají názory na problémy mezinárodní a vnitropolitické situace atd. — nehledě na plnění výrobního plánu a další aktuální problémy. Jde opět především o cílevědomou, promyšlenou volbu repertoáru, v němž vedle klasických děl plně zazní hlas socialistického dneška, a o překonání přežitků spolkařského uzavírání, které dosud pozorujeme u některých souborů s mnohaletou spolkovou tradicí.

Je třeba se vážně zamyslet nad skutečností, že nejen v celé naší lidové umělecké tvořivosti, ale i přímo v souborech závodních klubů tvoří jen malé procento dělníci. I když vezmeme v úvahu, že velmi mnoho závodů je nevýrobních a že k průmyslovým podnikům byla převedena řada bývalých spolků, i když uvážíme, že ve výrobních podnicích existuje často třisměnný provoz, že mnoho dělníků dojíždí atd., nelze se s tímto stavem smířovat. Jednu z hlavních příčin je třeba hledat v tom, že umělecká tvořivost není dostatečně rozvíjena mezi dělnickou mládeží. Obnovená STM sice masově podchycuje uměleckou tvořivost mládeže v masovém měřítku, ale dnešní stav ještě neodpovídá ani potřebám výchovy mládeže, ani potřebám dalšího rozvoje lidové umělecké tvořivosti.

★

JE TŘEBA si uvědomit, že lidová umělecká tvořivost — přes své omezené technické možnosti a přes své specifické poslání — patří do jedné fronty s tzv. profesionálním uměním, že je nedílnou součástí národní kultury a národního umění. Vždyť v obou případech jde o umělecké zobrazování, které má své objektivní zákonitosti, v obou případech tyto

seli vypořádávat s podobnými otázkami, jako ti, kdož odpovídali na otázky naší ankety. Pokládáme za užitečné ještě před závěrem ankety seznámit čtenáře s několika citáty ze zmíněného materiálu, jehož význam a téma je pochopitelně širší než význam a téma naší ankety, omezené na problematiku ochotnického divadla. I naše anketa se ovšem stala součástí příprav celostátní konference, byt to nebylo úmyslem redakce v době, kdy anketu zahajovala. K citátům, jež zde uveřejňujeme, ještě podotýkáme, že jde o první, v době uzávěrky našeho listu ještě nedefinitivní verzi zmíněného materiálu, jímž se pro jeho závažnost budeme v souvislosti s celostátní konferencí ještě nejednou zabývat.

Redakce

byla jeho činnost ani jednou projednávána na schůzi závodního výboru ROH a žádný funkcionář nenavštívil ani jednu zkušku. Podceňování cílevědomého řízení a citlivé politicko-výchovné práce uvnitř těchto kolektivů je často hlavní příčinou, proč soubor ulpívá na zastaralém, nenáročném a únikovém repertoáru, pracuje nesoustavně, objevují se nezdravé profesionalistické tendence, místo soudružských vztahů závist, individualismus a další přežitky maloměstství.

V nepochopení výchovného poslání lidové umělecké tvořivosti spočívá také kořen nezdravých zjevů, které označujeme slovem „odborničení“. Projevuje se nejčastěji tím, že vedoucí souboru vidí jen odborné problémy, zaměřuje veškeré úsilí na přípravu veřejných vystoupení, často volí úkoly, přesahující jeho vlastní schopnosti i schopnosti členů souboru. Mnoho souborů a právě souborů vyspělých pracuje odtrženě od kulturních potřeb a palčivých problémů svého společenského okolí, tj. svého závodu, vesnice, školy atd. Ukazuje se, že cílevědomá politická práce v souboru je nejen předpokladem účinného výchovného působení kolektivu, ale i toho, jaký kulturně politický vliv má soubor na své okolí, jak působí na city a myšlení svých diváků. Rys bojovnosti a stranickosti, který byl vlastní dělnickým souborům v předmnichovské republice, je třeba právě dnes vysoce vyzdvihnout a vnést do celé naší amatérské umělecké činnosti.

hodnoty slouží obohacování života lidu a jeho výchově uměleckými prostředky. Musíme tedy skoncovat s celkovým podceňováním amatérské umělecké tvořivosti. Není žádným „fantomem“, jak ji před časem nazval jeden nepoučený kritik, ale reálnou společenskou silou, která má svou bohatou tradici a která vždy byla a je i dnes nezbytnou oporou činnosti profesionálních umělců. — Stále však ještě přezívají nesprávné názory, že amatér nebo amatérský soubor, který dosáhl dobrých výsledků, „patří již do umění a ne do LUT“. Nelze přece vytvářet z umělecké úrovně děl a tím snižovat celou lidovou uměleckou tvořivost na pouhé diletantství, nebo dokonce považovat nativnost i nedokonalost za její podstatný znak. Bylo by to nejen v rozporu s faktem, že v lidu se skrývá velké množství talentů, ale znamenalo by to v podstatě snižovat úlohu lidových

mas ve vývoji naší kultury i v nynější kulturní revoluci.

*

JESTLIŽE veškeré umění chápeme v naší společnosti jako důležitý nástroj výchovy socialistického člověka, platí to pro lidovou uměleckou tvořivost dvojnásobně, neboť jde o činnost zájmovou, která vedle svého veřejného společenského poslání (vystupování před obecností) má své poslání vnitřní: již sama tato činnost, sám proces nácvičky nebo tvorby uměleckých děl je nástrojem estetické i morálně politické výchovy našeho lidu. Členové souborů nejsou tedy jen subjektem, ale především objektem výchovného působení. Proto nelze podceňovat politické řízení a systematickou péči o vnitřní život v souborech a kroužcích. Známe řadu případů, že za několik let existence souboru závodního klubu ne-

DIVÁK DO ANKETY

Pořád vám do té ankety píše různí režiséři, herci, ředitelé, teoretikové, praktikové — a divák se neozval dosud ani jeden. Jako by diváci neměli co říci. Oni říkají, o je, máte je někdy slyšet — ale nepiši. Málokdy píše divák. On za to nic nemá — tak proč by psal?

Proto se ozývám já — Pandivák. Nikoli Pan Divák, ale Pandivák jako Pan-slavismus, Pantheon, Pantůček, Panevropa. Prostě Všedivák — a jak z přiložené kresby vidíte, jsem různotvarý, mnohohlavý a někdy, pokud jde o aplaus, i mnohoruký. Na aplaus jsem někdy skoupý, někdy štědrý, přijde jednak na představení a jednak na hlavu, která zrovna ty ruce řídí. Jedna se chce řehtat jako kuň a proto se mračí při „Takové lásce“, její líce se rozjasní, když se souboru podaří prosadit „Na potoce za mlýnici“, jiná se zásadně škaredí při všem, protože to je nejlepší maska pro odbornost, a takového člověka, který se pořád kaboní a sotva slovo procedí, si každý váží.

Ptáte se, proč chodím na ochotnická představení. Jedna z mých hlav odpoví, že proto, poněvadž tam hraje naše Kamilka. Jiná proto, že u nás na vsi jiné divadlo není. Několik hlav proto, že prostě bez divadla nemohou být.

Vím, jsem někdy protivný. Někdy chrastím sáčky s bonbony, polévám pivem okolosedící, směji se při nevhodných příležitostech. Někdy se zejména rád směji při tragických výjevech. Ale nevěřte, že jsou mi směšné. To je jenom taková moje reakce na to, co napjalo mé nervy. Bojím se a tak se zasměji, jako si hvízdá člověk, který jde sám černým lesem. Když si to všechno jako Pandivák uvědomuji, slibuji, že se polepším. Přece mám vkus, no ne?

Ptáte se, co mi dává ochotnické divadlo. Inu — zábavu. Vlastně — já to někdy tvrdím, že chci jen a jen zábavu. Ale přiznám se, já bych chtěl často trochu víc. Ono je teď tolik zvláštních, nových problémů v životě. Člověk se dostává do takových nových situací, na které mu ani babička, ani dědeček nedovedou poradit. A tak by našinec chtěl v tom divadle také vidět, jak na takové záležitosti reagovat, co si o nich myslet. Nějací rytíři nebo štramáci ze secesních pokojů mu to tak nějak neumějí říci. To by tedy Pandivák chtěl od ochotnického divadla; potom by se mnohé hlavy přestaly nespokojeně vrtět, protože by i jejich pohled a myšlení byly strženy!

A myslím, že na ochotnické divadlo půjdu, i když mám doma televizor. Přirostlo mi k srdci. Je moje. Na tenhle fakt samozřejmě nesmí ani ono zapomenat. A musí se snažit, aby čím dál tím víc bylo mým. Divadlem všech diváků.

rk.

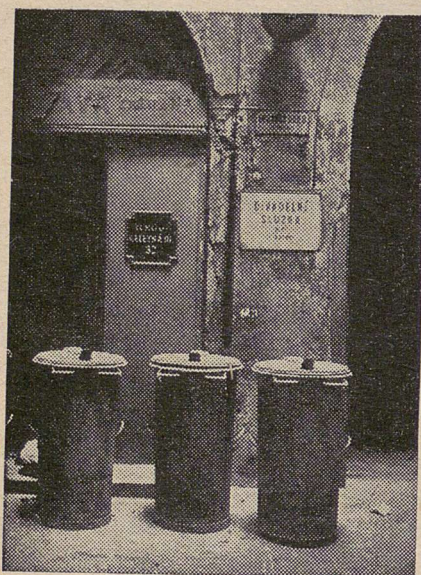

PUTOVÁNÍ PO PRAZE ZA DIVADELNÍ SLUŽBOU

Foto: B. STRAKA

Text: S. DOLANSKÁ

rakter a historickou dobu. Souhlasíte jistě s námi, když jej prohlásíme za důležitou výtvarnou složku inscenace.

Kdo vás oblékne, dá vám paruku, kdo vás obuje na představení? Divadelní služba, národní podnik. Po jednotlivých výrobních a odděleních je cesta dlouhá, zato ale pestrá. Hlava — ředitelství — sídlí v Masné 15 na Starém Městě, ale končetiny — krejčovny, půjčovny kostýmů, výrobní obuvi a vlasenek — jsou umístěny, kde se dalo; například takhle (viz vlevo):

Interiér půjčovny kostýmů, rekvizit a obuvi, vylepšuje otřesný dojem z exteriéru. Pracují tu ochotní zaměstnanci, kteří s akrobatickou lehkostí vyšplhají po štáflích za kostýmem nebo vám shůry snesou rytířskou helmici (modré s nebe tu nemají).

Diskuse, provedená v biedermeieru. ▼

Takhle, prosím, vypadají klobouky, když je vrátí soubor Závodního klubu Tesla z Prahy-Hloubětína. Dostal je od Divadelní služby ve zvláštních krabicích, ale kdo by se namáhal s balením, že? Co na tom, že cena klobouku je 120 Kčs. Nebudme malicherní, z cizího přece krev neteče. Ostatně, toto není exemplární

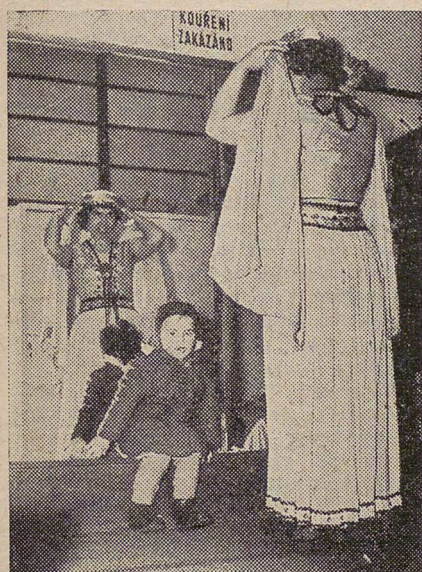
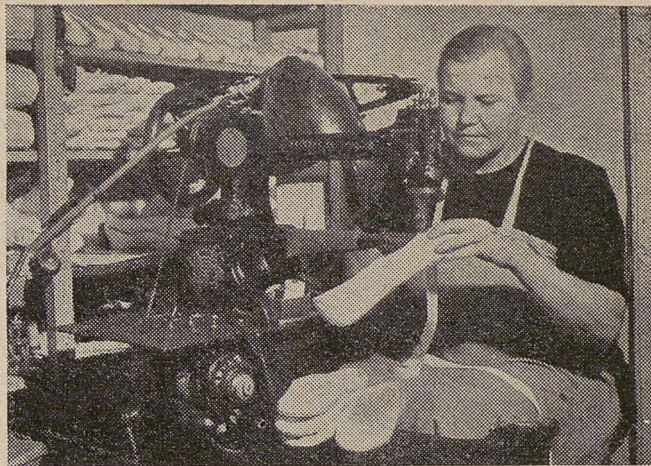
Dávno už ochotníkům nestačí jen obléknout pestrý cár a malíčit tváře bledé. Kostým dotváří postavu, naznačuje cha-

ukázka. Koše se šatstvem se vrací propichány kordy nebo zabaleny jen napůl; rozbalování nedá zaměstnancům pak tolik práce, zásilka se rozsype hned po cestě.

Obuvnická dílna jak za starých časů. Obuv se vyrábí ručně. Nehrčí tu stroje, ale klepají ševcovská kladívka • Baletní střívkčky také vyvážíme do světa. Jsou to tedy vytačené devizy.

Zářivý úsměv subrety Lídy Zelenkové z divadla Na Fidlovačce platí vlastněmu obrazu a také krejčovskému umění, které vykouzlilo nadýchanou pohádku toalety. ➔

Z paláce Adria na Národní třídě, kde půjčují maškarní kostýmy, je už jen kousek cesty do Metra, velké krejčovny Divadelní služby.

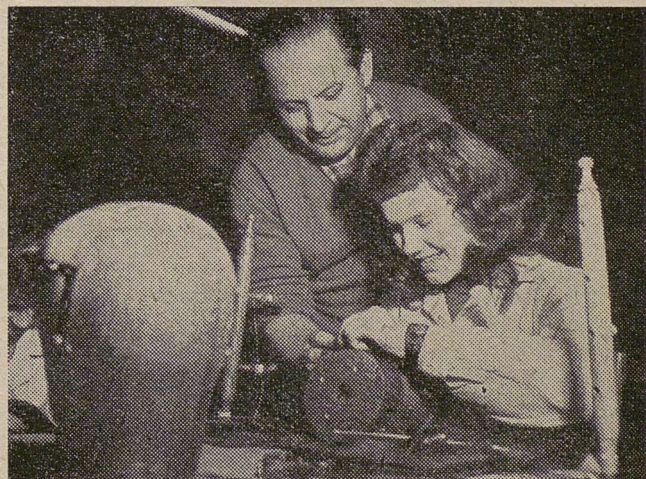

Maškarní ples je společenská událost pro celou rodinu. Kritika zrcadla a kritika dcery.

Ono svítivé vpředu není pánská pleš, ale forma na paruku. Ženské osazenstvo vlásenkářské dílny řídí muž. ➔

Horké železko vtiskne paruce poslední tvar než bude na vaší hlavě vytvořena iluze složitého účesu z bujných vlasů.

Nejdobrodružnější část naší pouti obrázků nezachycuje cestu po skladech, sestupy po točících schodech a námořnický šplh po laně, všetečné nahlížení do pytlů s barevným práškem — semíšem, do hromad s fatrakolem, moduritem, polystyrenem či jak se všechna ta kouzla, vyrobená chemiky, jmenují. Domníváme se totiž, že právě sem přijdete sami, až se rozhodnete skoncovat s malovanými dekoracemi, až začnete uvažovat o nové divadelní technice, hodné data 1959. Přijďte brzy. Rychlík do Prahy odjíždí v ... hodin ... minut.

Nová bulharská komedie ze současnosti

BOJAN DANOVSKI

zasloužilý umělec, profesor, ředitel sofijského Divadla satiry a autor řady úspěšných her se zastavil v Praze. Hledá dobré české současné satiry (těžká práce!) a horlivě usiluje o sblížení českého a bulharského divadla. O naší literatuře toho ví desetkrát tolik než my o bulharské. Vyprávěl nám o bulharském ochotnickém divadle, které je masově rozšířeno (on sám samozřejmě začínal také jako ochotník) a posílá našim prostřednictvím československým ochotníkům bratrské pozdravy. -en-

★

Mladé „Státní divadlo satiry“ v Sofii uvedlo na počátku sezóny 1958/59 kome-

dii Bojana Danovského a Petra Slavinského „Tajni“ s podtitulem „fejeton o pěti obrazech“. Poctivý, prostý listonoš objeví tajemství společnosti z „horní“ vrstvy malého bulharského městečka, snaží se napravit její činy a zahájí proto „filantropickou činnost“, při níž porušuje listovní tajemství. Na medvědích hochech veselé společnosti, k nimž se listonoš nenadále dostane, začíná vycházet najevo, že skrývané tajemství je prozrazeno. Společnost se snaží různými způsoby — sliby i vyhrožováním — dostat listonoše na svou stranu, ale morálka prostého člověka vítězí nad falešnými, pokroucenými charaktery, na něž si v závěru hry řádní lidé posvítí.

V působivé režii prvního z autorů, zasloužilého umělce Bojana Danovského, dostala se tak na scénu sofijského divadla nová komedie, která tepe návyky zbytku buržoazní společnosti i poměry v zemi, kde velká většina poctivých lidí buduje lepší zítřky pro sebe a své děti. V divadelním programu komedie „Tajni“ jsou uvedeny výňatky z fejetonů několika bulharských deníků, kde nacházíme podobné náměty jako ve hře: vyhánění starých lidí z bytu, pijanské schůzky, „rodinné“ obsazování veřejných míst, neoprávněné propouštění zaměstnanců. Tyto články byly jistě autorům podklady a dosvědčují aktuálnost jejich satiry.

Hra vzbudila v Sofii velký ohlas jak u obecnosti, tak u kritiky. Profesor Penčo Penev v literárním časopise „Narodna kultura“ poznamenává, že autoři našli zajímavou formu, která odpovídá současnému satirickému stylu a v níž vidí možnost namířit ostří proti maloměstským prvkům, které přerostly do nového živo-

ta Bulharska; autoři tedy nerozesmávají obecnost samoúčelně. Zdrazňuje, že Danovski a Slavinski našli správnou komickou a satirickou jednotu a s nespornou emociální silou kritizují způsob myšlení lidí s dvěma tvářemi, kteří se zdánlivě hlásí k socialistické společnosti, ale v nitru a ve svých činech zůstávají jejími příživníky se starou morálkou.

Prosincové číslo časopisu „Teatăr“ („Divadlo“) uvádí, že v komedii lze vidět pokus o nové výrazové prostředky, originální rozvinutí textu a myšlenkového sledu, snahu o obohacení možností tohoto divadelního oboru. Z toho je nutno též vycházet při rozboru a hodnocení hry a je třeba říci, že autoři svůj úkol splnili. Článek vytýká autorům, že některé postavy nedokreslili, jak by bylo potřeba, ale přiznává, že tento nedostatek je úspěšně kompenzován mistrovským dramatickým vyjádřením děje a situací, do nichž se dostávají hrdinové hry.

V časopise Svazu bulharských spisovatelů „Literaturen front“ píše Asen Todorov mimo jiné: „Současná bulharská komedie se choulí v stárnoucí háv a vyvolává jen věčné veseloherní charaktery v obavě, aby se neodklonila od „tisícileté cesty komedie“, která je součtem cest, vyšlapaných bosou nohou Aristofana, renesančními botičkami Shakespeara a ruskou trojkou Gogola. „Tajni“ je pokusem o rehabilitaci současné komedie a tento pokus je, bez ohledu na některé slabiny, velmi úspěšný.“

Všechny kritiky shodně chválí režii zasloužilého umělce B. Danovského a herecké výkony. — Český překlad komedie „Tajni“ pod názvem „Chléb, sýr a listonoš“ vydává DILIA. Vladimír Hochman

OPOMÍJENÉ BOHATSTVÍ

Na čtyři stovky původních českých her u nás vzniklo od osvobození v roce 1945. Jenom pranepatrný zlomek jich dosud ožívá na jevištích, naprostá většina je zapomenuta. Zapomnělo se na celou řadu významných her, které by dosud mohly být platnou součástí repertoáru ochotnických souborů. Jednou z těchto živých hodnot našeho současného dramatu je hra Jarmily Kolárové Šeřík v hlavní. Má tři dějství, jednu scénu a obsazení 8 mužů a 9 žen. Vydala ji Dilia roku 1950. Naštím zde její obsah.

Ve sklepním krytu přečkávají dny pražské květnové revoluce obyvatelé činžáku, bojovníci a lidé stateční, ale i vyčkávací, vypočítaví, zbabělci a zrádci. Zatímco nahoře v ulicích města lid bojuje za svobodu, zde v krytu se jako v mikrokosmu obráží celé společenské a politické, třídní vrstvení tehdejší české společnosti. Rodina továrníka — majitele domu se třese o svůj majetek a stále staví na odív svou bezpáteřnou nadřazenost, je tam typ slizkého a nakonec „vlastenčího“ šmelináře, je tam idealistický úředník, který se postupně zbavuje pasivity a brýlí mámení a umírá se zbraní

v ruce právě ve chvíli, kdy mu v krytu žena porodí chlapečka. Je tu služebná domácích, kterou narůstající svoboda zbavuje ušlápnutého strachu před pány, je tu skeptická starší vdova i její staříčká tchyně, ale je tu také rodina dělníka Beránka, komunisty, který se synkem bojuje na barikádách. Slavným příchodem Rudé armády do Prahy se hra končí. Služebná Pepička zdobí hlaveň Beránkovy pušky šeříkem. Ale Beránek šeřík z hlavně vyjímá: „Tak nerad střílím, tak nerad. Jenže ještě zbylo mnoho krys... Dokud bude jediná mezi mámi, musí zůstat hlaveň čistá.“

Těžko uvěřit, že tato vyzrálá autorčina prvotina, nepochybně dost převyšující průměr naší dramatiky z let 1948—52, upadla dokonale v zapomenutí a že ji, tuším, uvedla jediná profesionální scéna (Krajské krušnohorské divadlo v Teplicích roku 1950). I pořadatelé příručky „Hry lidového jeviště“ (1954) ji pomluli, rovněž unikla Jiřímu Hájkovi v jeho knize „Čas dramatu“ (1957), ačkoliv tam zaznamenal celou řadu her mnohem méně významných. Přitom jde podle mého názoru o jediný umělecky vospělý a ideově správně uchopený, historicky pravdi-

vý obraz květnového povstání, který vůbec máme v našem dramatu.

Kolárová vychází z reálného faktu, že v květnové revoluci rozhodně nešlo o pozdvižení pomyslně jednotného národa, nýbrž že tehdy došlo k velmi výrazné třídní diferenciaci i k obnažování charakterů a že hrdinný pražský boj byl především záležitostí lidu, dělnické třídy.

Toto třídní vidění povstání i postav hry však naštěstí není frázovitě a zvnějšíku přinesené, nepodléhá schématu černobílé typologie, ale vychází z reálného nitra postav, z jejich charakterů, z jejich reakcí na vzrušivé peripetie bojových událostí. Kolárová dává postavám přesvědčivý psychologický vývoj a bohatý vnitřní život, má smysl pro reálnou motivaci dramaticky účinných situací. Protože je celé drama situováno do jediného dějství, zdánlivě izolovaného od přímých bojových akcí, je dána možnost velkého soustředění na psychologii a charakteropis postav, v jejich jednání se odráží pravdivě třídní problematika bojující Prahy i atmosféra revolučního května.

Závěr hry oslabuje epizující a retardující mnohomluvnost, už už zabíhající do frázovitě deklarativnosti. Citlivý škrť může tento nedostatek odstranit.

PŘEMYSL WIESNER

KRITIKY

LYSISTRATA V NAPAJEDLECH

Pořádnou odvalu osvědčili ochotníci v ZK Slavia Napajedla volbou Aristofanova dílka Lysistrata v překladu a úpravě Vladimíra Šrámka. V boji s náročností antické komedie dosáhli nejednoho cenného úspěchu. Tak především jejich představení má správnou míru vkusu, a to i v tak choulostivých scénách, jako je výstup Myrrhiny a Kinésia ve 4. obrazu, který je hrán čistě, cudně, má v sobě kus poezie a dokonalou souhru s aktivním komparesem žen. Práce s komparsy vůbec je další cennou složkou představení — jsou živé, dobře individualizované a v ochotnickém měřítku rozhodně nadprůměrné; to je tím cennější, že je z vysokého procenta vytvářejí mladí začínající herci. Herecky představení vládne šťavnatý, plnokrevný výkon L. Gasnářkové v titulní roli. V ovládnání výrazových hereckých prostředků značně převyšuje ostatní, má nejsilnější místa v tónech ztichlé, vroucí něhy, vyjadřujících odvěkou touhu člověka po životě bez války. Vynikající výkon má několik zbytečných kazů zvláště v 1. obrazu, kdy hraje pro diváka na úkor souhry a kontaktu s partnerem. Mezi ostatními představiteli je nejeden herecký talent (například Kleoník K. Petříkové, Myrrhina K. Mikoškové, Lakónský vyjednavč O. Fidoského), kterému v ještě výraznějším úspěchu brání malá zkušenost, nedostatečné rozvinutí herecké techniky, zvláště pohybové kultury.

Hlavní koncepci mladého, velmi nadějného režiséra B. Soleckého lze vysledovat v kontrastech bujného veselí s místy, kdy má divákům zamrznout rozpustilý smích na rtech a kdy si mají uvědomit, že tady přestává legrace, protože jde o válku a mír. Koncepce dobrá, ale ne dost důsledně prováděná, ne vždy účinně vycházející. Představení ztrácí zvláště ve středních obrazech rytmus, zanikají vrcholy, znamenitě zrežirované místo (například zahrnutí mužů na ústup ve 2. obrazu) je vystřídáno plochou, až nudnou diskusí 3. obrazu. Umí dobře využívat prostoru scény (ve své jednoduchosti, stylovosti a prostorovém rozčlenění je příkladná, technicky dokonale a s použitím moderních hmot provedená, ale barevně nešťastná), nedosáhl úspěchu ve volbě jazzové meziaktové hudby, která je v rámci tradičně hrané antické komedie pěstí na oko. Ve scénách čtyř Athéňanů (jsou to vesměs výborné komické typy — místy toho poněkud zneužívají) dokazuje cit pro komiku, nápaditost a režijní fantazii, jež by měla být výrazněji uplatněna zvláště ve 3. a 5. obrazu. Za zvláštní zmínku stojí velmi dobré masky a kostýmy, které si kolektiv sám ušil.

Velmi dobře pracující napajedelský soubor získal si už početnou návštěvníkou obec, k níž patří i vesničtí lidé z celého okolí. Premiéru Lysistraty přijali vřele a není možno, aby si neuvědomili, že už před pětadvaceti stoletími bylo divadlo hlasatelem tužeb národa, jeho veřejnou kritickou tribunou. Jsou v Evropě státy, kde několikamiliónovému městu stačí úplně dvě divadla. U nás na malém městečku ochotníci hrají Aristofana

za nepředstíraného zájmu tisícového publika, s úrovní, která uspokojí i náročného diváka. Nestojí to za zamyšlení?

-en-

ČAPAJEV

PLZEŇSKÉHO LIDOVÉHO DIVADLA

Deset postav Stehlíkovy dramatičky Furmanovova Čapajeva vytváří vzrušující obraz občanské války, z níž vyrstl v sovětského bohatýra Čapajev, prostý ruský člověk. Jednou z nejvýznamnějších vlastností dramatika Miloslava Stehlíka je znalost jevištního života. Dovede ve stručném dialogu zachytit barvitě vývoj postav a jejich charakter, z rozsáhlého románu vybrat to podstatné a nejdůležitější pro divadelní výraz. Ve hrách pro mládež potřebujeme silný typ kladného hrdiny. Tento požadavek Čapajev splňuje. Postava vyrůstá divákovi před očima z pologramotného, živelného partyzánského velitele v uvědomělého bolševika. Vedle Čapajeva stojí komisař Furmanov, typ komunistického inteligenta. Zpočátku se oba ostře střetávají, ale z každého jejich slovního souboje se stále jasněji rysuje cesta ke společnému cíli. Jeden od druhého pomalu přejímá cenné vlastnosti a názory, prověřované v nejtvrdších bojích.

Vážíme si upřímně této Stehlíkovy dramatičky. Proto jsme měli dvojnásobnou radost, když nám Lidové divadlo z Plzně poslalo pozvánku na premiéru Čapajeva 16. února. Dvojnásobnou proto, že jsme před časem zhlédli chvatnou inscenaci Fildovačky a vládné pozvání naznačovalo, že soubor si sám sečetl své hříchy a chce je napravit.

Představení bylo režijním debutem mladého Jiřího Jahlá. Z režijní koncepce byl Jahlův talent a ideový záměr zřetelný. Viděli jsme dost prohřešků u aranžování scén, ale nesetkali jsme se s tím, že by herec nevěděl, jaký typ postavy hraje, jaký je jeho úkol ve hře. Překvapila nás střídmost hereckého projevu v dialogích, kde často herci udržovali spolu kontakt jen pohledem bez gesta, a přece velké vnitřní napětí se přenášelo i na diváka. Režisér nedovedl ještě vypracovat místa silných dramatických akcentů (selhala poslední scéna s Čapajevem při kozáckém prepadení) nebo přecházet z jedné polohy do druhé; efektní scéna před zahájením frontového divadla, kdy Čapajev tančí se svou družinou navzdory těžké situaci, hladu a žízni, očekávanému útoku bělogvardějců, vyzněla hluše, harmo-

nika za scénou zaznívala tlumeně a rozpačitě. První plní představení byla ve studiu věnována větší pozornost, v druhé jako by nadšení souboru pozvolna opadlo a velký závěrečný monolog Čekova byl už značně podpírán napovědou. Inscenací se soubor přihlašuje do soutěže STM; domníváme se proto, že je nejvyšší čas, aby vyrovnal nedostatky. Je to v jeho silách. Má několik výrazných hereckých talentů — v titulní postavě Jiřího Křena, herce dramaticky velkého projevu, Lidu Ševčíkovou (Anna Nikitična) s jemnou pozorností k psychologii postavy (navíc s pěkným hlasovým projevem). Od sladkobolně zahraničního Jenka ve Fildovačce ukázal značný herecký růst F. Pohl (Fjodor Furmanov), střídmy v gestu a opravdový i tam, kde role svádí ke „školení“. — Nepovažujeme práci Lidového divadla na Čapajevovi za skončenou. Ale její dobrý, poctivý základ premiéra potvrdila.

sd

KOMEDIE O MLADÝCH PRO MLADÉ

Oprávněné nářky na nedostatek dobrých her pro mládež ozývají se již leta. Umlčet je mohou jedině naši dramatici, překladatelé a samozřejmě i větší iniciativnost dramaturgie. Líbezná ukrajinská komedie ze studentského života „Dny mladosti“ je už dvacet let a dodnes si zachovala svěžest a aktuálnost.

Autor, významný ukrajinský básník Ivan Mykytenko, ukazuje v ní i naší dnešní mládeži, co je podstatou každého opravdového přátelství, i když je to přátelství mezi chlapcem a dívkou, ve hře mezi Ivanem Cuprunem a Ljubou Vasylenkovou. Její manžel, také ještě student Mykola Jaroš, však v takové přátelství nevěří a Ljubě proto neustále předhazuje nevěru. Dokonce jí nutí, aby zpřetrhala všechny přátelské vztahy i s ostatními spolužáky. Nevěří, neboť sám není pro svou samolibost a sobectví ani přátelství schopen a žárlí proto brzy na Ivana i na ostatní a nakonec zůstává sám a začíná chápat, že život bez víry v lidi není možný.

Mykytenko zde účinně odhaluje jeden z kořenů morálních nedostatků lidského soužití, jenž může rozbít do takových rozměrů, že nebezpečně ohrozí i samu existenci mladého manželství. Je to komedie jako stvořená právě pro mládežnické divadelní soubory. Vždyť pro ně byla také psána. Po chystaném vydání v Diliji stane se jistě významným příspěvkem ochotnické dramaturgii. ber

Furmanov-Stehlík: Čapajev. Na snímku K. Mince zleva Fjodor (F. Pohl), Čapajev (J. Křen) a Čekov (V. Belza) z inscenace Lidového divadla v Plzni

Velký pokus plzeňské Mediky

Je vždy výjimečným a pozoruhodným zjevem, semkne-li se ochotnický soubor kolem tvůrčí autorské osobnosti. Jeden z pěkných příkladů jsme viděli loni na Hronově. Medika hrála Kuchynkovu Kratochvílnou historii, zpracování starofrancouzských fabelů. Byla to svěží, jevištně nápaditá a obratná inscenace. Byl to i nástup smělé vlastní cesty souboru talentovaných lidí. Dalším odvážným pokusem je Píseň o Ulenspiegelovi, veršovaná drammatizace dr. Václava Kuchynky podle Hrdinných, veselých i slavných příhod Thylberta Ulenspiegla a Lamma Goedzaka ve Flandřích i jinde, jak se vypravují... což je plný název kroniky Charlesa de Costera. Ulenspiegel, jméno vzniklé z vlámského Uw lieden spiegel — vaše zrcadlo, je opravdu symbolem zrcadla, v němž se člověk spatřuje v pravé podobě. Šestnácté století, doba boje Vlámů a Holanďanů proti kruté španělské nadvládě, kdy se z původně náboženského odboje stává zápas o bytí hrdého národa, má stále ještě mnoho společného se stoletím dvacátým. Dosud není dobojováno na frontě za lidská práva.

Tato myšlenka vedla plzeňský soubor, když přijal rukopis svého autora. Je otázka, jak dalece hra tento záměr plní. Snad z obavy, aby Thyl Ulenspiegel nebyl zaměňován za německého Tilla Eulenspiegla, jehož vtip padal vždy na účet druhých, vytváří Kuchynka chmurný historický obraz velké šíře a temných barev. Vybírá z Costera nejtragičtější, až drastické scény, zapomíná na vlámský šavnatý humor, který Thylovi pomáhá v boji proti nepříteli a je neodmyslitelnou součástí jeho bytosti. Costerem záměrně paralelně vedené dva životy — Thylův a španělského Filipa II., v drammatizaci ztrácí tuto souvislost, i když obrazy z Thylova prostředí jsou střídány obrazy dvorského života. Vzdělaný autor zapomíná v prvé řadě na jeden zákon divadla: drama se má hnát prudce kupředu. Jako by mu bylo líto četných nápadů, z nichž nevybírá nejpodstatnější a nejdůležitější, ale řadí je za sebou, a už plní dramatickou funkci nebo ne. Neodpustí si předeheru s Ch. de Costerem, který mahrazuje funkci výkladu v programu, zařadí všechny drastické scény, poměrně mnoho místa věnuje šilené Kathelin a jejímu „dáblovi“, dlouze rozebírá hnsné motivy jednání „vlkodlaka“ Jošta, po přečetných obrazech ke konci ještě zadržuje děj scénou Filipa a Markéty Parmské, kde je divák poučen, jak dlouho

a kým byl budován Escorial, a v závěru — po výstupu krále Jara a Vlvy květů — zpětně defilují před Thylem duše mrtvých. Mezi těmito efekty se Thylův boj vlastně ztrácí, místo aby je přerušoval. Nepřisluší mi na několika řádkách rozebírat verše. V jejich stavbě (lidové postavy hovoří v rýmovaných verších, dvořané blankversem, výjimečně se objeví próza) je Kuchynka důsledný, ale ve snaze po vytváření neobvyklých obrazů a dodržení rýmu zachází často k podivným příměrům. Jeho nesporný dramatický talent dokazuje několik zajímavě pojatých scén: Filip II. a vlámská dáma (vychází z Costerova vyprávění o Filipově dětství, ale drammatizuje je zkratkovitě, v několika verších objasní králův charakter), scéna z tábora Viléma Oranžského s Gilinou, přípravy lidových figurek k pohřbívání domněle mrtvého Thylova. — Myslím, že při vlastním přisnějším soudu by V. Kuchynka dospěl k názoru, že ze čtyřhodinového představení (s jedinou pauzou) lze škrty dějstí k drammatizaci zhuštěnější a pro diváka zajímavější, aniž by se z textu ztratily cenné obrazy.

Režie Štěpána Maroviče vycházela z jevištního prostoru v sálu Musea. Proto tu byly opět nástupy z hlediště, příchody po dvou schodištích, hrací plocha rozdělena na dvě části — zadní vyvýšená s tylovým závěsem, na němž se promítala projekce; řešení účelné, umožňující rychlé střídání obrazů. Jen škoda, že ve výstupech duchů režisér této projekce nevyužil — viděli jsme postavy, ověšené papírovými květy, které při gestech také papírově šustily, gesta neúčelně provázela hlas, zaznívající za scénou. Divák pak viděl div, že postavy mluví, aniž by otvíraly ústa. Marovičova práce dávala scénám vzrušený rytmus. Někde zbytečnou expresí překreslila (výkřiky, sténání, rozbití číši), ale nikde nezůstávala matná, bez využití dramatičnosti textu. Herecké výkony v několika postavách dovedla k pozoruhodné výši (V. Filipcová v šilené Kathelin, L. Puchingerová ve zrádné Gilině, V. Mikuláš — Ulenspiegel, Jošt — M. Plas).

Práce souboru Mediky je pozoruhodná, talentovaná. Ve hře bylo (kromě dětí) zaměstnáno 34 členů kolektivu jen na jevišti. Byla to jistě úctyhodná práce a nesčetný počet zkoušek než došlo k premiéře 14. února. Nevěřím ale, že po značných divadelních zkušenostech, které kolektiv má, nebylo mu už z průběhu studia zřetelné, kolik scén z rozsáhlého

dramatického přepisu Ulenspiegla udržuje a stupňuje dramatické napětí a kolik je možno beze škody vypustit. Víím, že právě po těžké práci je soubor málokdy přístupný kritickým výtkám. Přesto se domnívám, že tuto poslední výtku je nutné adresovat — kolektiv i autoru, který je také jeho členem. Slávka Dolanská

Remarque na ochotnické scéně

Soubor Osvětové besedy v Českých Budějovicích patří mezi nejlepší soubory v kraji. Počet členů a sálek ve starém renesančním domě pro 100 diváků ovlivňují ryze komorní charakter i dramaturgii souboru, který nenachází často tak přitažlivou a vědeckou hru, jako je Poslední dějství. Líčí poslední chvíle války v Berlíně. Chvilu, kdy starý život se definitivně rozpadá a nový ještě nezačal. Chvilu, ve kterých si vězeňská čísla smějí prvně uvědomit, že jsou lidé, kdy vcházejí znovu do světla života. Chvilu, kdy příslušníci SS oblékají civilní šaty a nevinný výraz nenápadných občánků, aby se skryli před blížící se spravedlností. Tato napjatá atmosféra doby mezi Hitlerovou sebevraždou a kapitulací Německa je základem příběhu tří lidí, kteří jakoby tu zastupovali celý německý národ: uprchlíka z koncentračního tábora, velitele přepravního oddílu SS a válkou utýrané, apatické německé ženy.

Remarque je autor, který umí psát nejen přesvědčivě, ale i efektně. Někdy až příliš efektně. Soubor upravil závěr hry tak, že poslední jednání, které je vlastně jakýmsi epilogem, spojil s druhým a šťastně se vyrovnal se scénou rudoarmějců, kteří mají rozhodnout, kdo je falešný a kdo pravý vězeň. Režisér L. Huml a instruktor souboru, režisér Jihočeského divadla M. Fridrich, dokázali znamenitě vystihnout atmosféru hry a vedli herce k promyšleným, pravdivým a nepřepsychologizovaným výkonům. Představitelé tří hlavních rolí (Ross — A. Bašta, Schmitt — V. Hruška, Anna — J. Baštová) podali své dosud nejlepší výkony. Úzkostlivě dbali toho, aby ani na vteřinu nezaměnili cit za sentiment, nebo vidění nového života za proklamaci. I ve scénách, jež svádějí k efektnímu „blýsknutí“, drželi se režie i herci staré pravdy, že méně může znamenat více. A tím své představení vyhráli.

I ostatní postavy byly výbornými povahokresbami. Lad. Huml jako uprchlý vězeň Koch dovedl ve svém krátkém výstupu přesvědčivě ukázat pošlapané i znovuzkřísené lidství vězeňského čísla, které se na krátký zlomek života stává znovu docentem filosofie, člověkem, který svou smrtí dává kamarádovi život; člověkem, který jde na smrt šfasten, protože Hitler již nežije. Představitelka Grety, Věra Štěrbová, podala výkon promyšlený a přesný.

Velmi důležité jsou postavy tří rudoarmějců, kteří přicházejí v závěru hry. Na nich záleží, jak si diváci vytvoří autorův text. Přinášejí pomstu nebo spravedlnost? — Představení Českobudějovického souboru odpovídá správně a jednoznačně: spravedlnost. Marie Veselá

Pan Prťáček zasa huje... ...DO NOVĚ NÁPLNĚ ESTRÁD

Byl jsem žádán o poradu,
jak připravit pro estrádu
program, zcela zbrusu nový,
hudbou, tancem, ba i slovy.

Estráda se nám všem líbí,
ale vhodné texty chybí,
přístupme k ní proto nově,
výrazem i námětově.

Dnes se stalo velkou módou
oslavovat práci ódou.
Já jí dávám náplň novou:
únikově — oddechovou.

Ten, kdo někdy něco slaví,
obvykle se málo baví.
K čemu připomínat práci —
estráda je pro legraci.

Dále pak, co mě se týká,
nepatří tam politika,
mimo písň vlastenecké:
co je české, to je hezké.

Pro nás platí jedno heslo:
hrajeme to, co by neslo,
režie je nákladná,
ať se plní pokladná!

To má ovšem vážný dosah,
proto nutno změnit obsah,
aby méně poučoval,
za to více „oddechoval“.

K tomu slouží anekdoty,
skeče, písň, podle noty
dlouhou praxí osvědčené,
zkrátka „historicky“ cenné.

Skvělým námětem jsou tchyně
jak se pletou do kuchyně
vlastních, mladých ratolestí,
narušující tak štěstí.

Dále kterak alkoholem
možno skoncovati s bolem,
kockavi a lidé s pleši,
co je trápí a co těší,

kulhavi a krátkozrací,
hloupi, co se živí prací,
dopadené nevěrnice —
s tímto jedte na vesnici!

K tomu sladké melodie,
rock'n rollu parodie
dovrší vám estrádu
a potřebnou náladu,

v které smích se ve pláč mění.
Tklivé písň v bolném znění
přispějí pak víc než dosti
ke zvýšení doживosti.

Neb dnes vše jen pro jazz hoří,
pro dořáky tichomoří.
Netřeba už radit více:
hle, toť náplň pro vesnice!

-am-

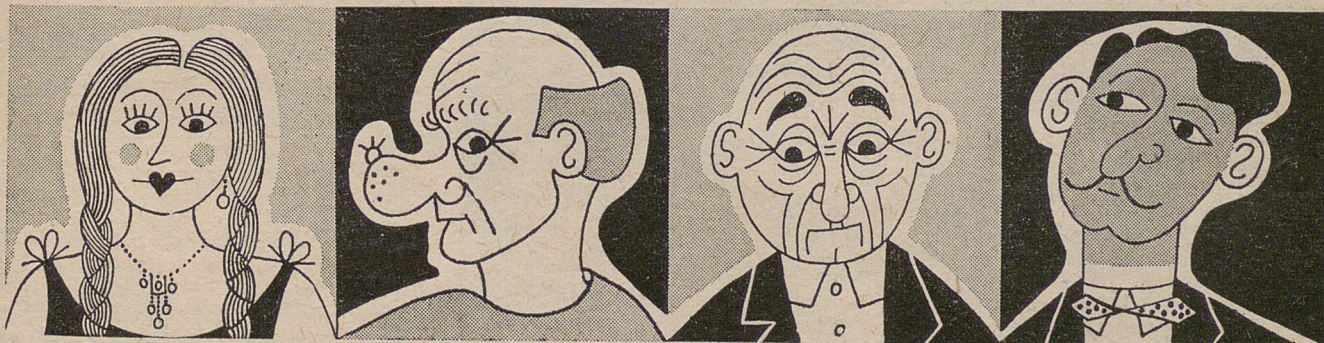
Pan Prťáček zasa huje... ...DO KURSU LÍČENÍ

Ach, ty naše české panny,
jak jsou mnohdy zmalovány,
chloubou jejich matiček
je co nejvíc „štěstiček“.

Velký nos prý ducha značí.
Když tu není, no tak stačí
přilepený když jen bude —
bez ducha to „taky pude“!

Charakterní maska pána
není tvář indiána,
jeho vráska připomíná
spíše troubu — od komína.

Tvář nalíčím démonicky,
bez flajšky je krček vždycky
neb mi září sněhobíle,
skvělý límec u košile.

K tomu ještě další rada:
na tvář patří červeň mladá,
od očí, hluboko dosti,
pod vysedlé lícní kosti.

V oko černě notné dávky
ve výrazné augenrážky,
světle modrou v oční víčka,
ry nápadně do srdíčka.

Účin komický je více,
čím větší je bradavice,
vrásky tam, kde nemáš vrásků,
„kočkodána“ místo vlásků.

Pak je z tebe jeřáček!
Tak líčí pan Prťáček.

-am-

ZÁPASILI JSME SE ZVÍŘATY

Pohádka Jevgenije Lvoviče Švarce „Zakletí bratři“ v inscenaci Vagonky Tatra Smíchov. Fotografoval Karel Minc. Pes Voříšek (Karel Veselý) a medvěd Míša (Antonín Hájek) si pochutnávají na pečených rybách

Bělostný ulízaný kocourek, střapatý pes Voříšek i chundelatý bručavý medvěd Míša jsou celkem milá, přítulná a na pohled zábavná zvířátka.

Zábavným problémem je i úkol oživit takovou malou zoologickou zahradu na jevišti. V souboru Vagonka Tatra Smíchov setkali jsme se s divadeiními zvířaty poprvé v pohádce Jevgenije Lvoviče Švarce „Zakletí bratři“.

Pohádky se zvířaty mají původ v starověkých bajkách Ezopových i pozdějších Lafontaineových. Zvířata v nich mluví, chodí vztyčena jako lidé

a přejímají i některé lidské vlastnosti. Poznali jsme, že při inscenování zvířecích postav musíme respektovat typ zvířete, vycházet z jeho povahy, zachovat rytmus chůze, zvyky, zvláštnosti a vyzvednout charakteristické vlastnosti, ubránit se naturalismům a především výrazově stylizovat.

Z mnoha diskusí vznikla základní koncepce herecká i výtvarná: „zlidštění“ postav zvířat charakterizovaných pohybově typickými znaky a kostýmovaných v trikotu nebo kombinéze s kuklou, opětně s vyznačenými charakteristickými znaky druhu — uši, ocas, tlapky apod.

Zkoušky se zvířaty byly plny hledání, vzruchu, často i veselosti. Studovalo se na živých vzorech, vybíralo typické jednání. Asi v polovině zkoušek získali jsme kostýmy, které však rázem rozbily celou naši „zvířecí“ koncepci. Kostýmy měly totiž hlavy. Hlavy krásně modelované, lehké, avšak kryjící hercovu tvář, omezující rozhled a tlumící hlas. Zkoušky dostaly novou tvářnost. Zvířata ztratila mimiku obličej, postavy v maskách ztvrdly, musela se zmnožit a zdůraznit charakteristická pohybová gesta, zvýšit hlas. Představitelé zvířat zkoušeli čtrnáct dní před premiérou již v maskách s tlapkami na rukou.

I kostýmy zvířat byly stylizovány. Medvěd měl zelené kalhoty pod kolena, do práce ve mlýně nosil zástěru s náprsenkou. Pes Voříšek byl oblečen do béžové kazajky s bílým pruhem na břicho a měl dlouhé šedivé kalhoty u kotníků zdrhnuté. Kocourek se honosil bílou „mikinou“, kalhotami s pruhem a vysokými červenými bo-

tami. Na ruce měli všichni tlapky s našitými filcovými drápkami a kocour i pes ocas, oživený vřítou drátěnou spirálou.

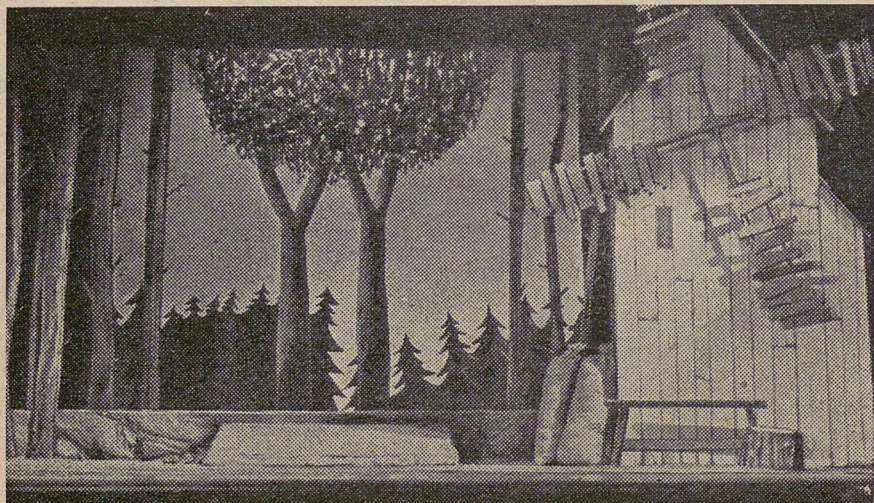
Hlavy zvířat byly modelovány a od-

Na snímku zlá Ježibaba (Jindra Kvardová) přepadla statečného Ivánka (Antonín Háša), který se vydal přes zákaz maminky vysvobodit své bratry Fjodora a Jegorušku

lity z lehké pórzní gumy, potažené látkou. Poznali jsme jejich nevýhody: poměrná ztrnulost výrazu, omezený výhled, tlumení hlasu a neprodyšnost. Vzhledově však pomáhají dokonalejší představa dětí a vhodnou stylizovaností dotvářejí i charakter a podobu zvířete.

Naše zvířata stala se miláčky dětí a kupodivu i dospělých. Pro soubor získali jsme nové zkušenosti a poznali jeden — snad ten obtížnější — způsob jevištní inscenace zvířecích postav. VL

Postavit větrný mlýn a semlít pomíchané obilí, to bylo jedním z úkolů, které Ježibaba dala pracovitě Vasilise, hledající syny. Za pomoci zvířátek byly všechny úkoly splněny a zakletí bratři osvobozeni. Na fotografii scéna druhého jednání

Z OCHOTNICKÉHO ŽIVOTA

HUSTOPEČE. Nejsou Hustopeče jako Hustopeče. V 1. čísle psal M. Jurák o Hustopečích u Brna, kde ochotníci vzorně uvedli maďarskou pokrokovou hru v Měsíci čs.-sovětského přátelství a kde jim po představení přišel na jeviště s dárkem poděkovat předseda MNV. Jenže já píši o Hustopečích nad Bečvou, kde si ochotníci zahráli operetu Gejzy Dusíka Modrá růže — hříčka naivní, banální, až vulgární. Také zde se po představení děkovalo a oceňovaly se zásluhy. Jenže zde děkoval režisérovi a souboru jeden z hlavních představitelů a konstatoval, že „hra se líbila, jak je zřejmo z potlesku, tedy všechno je v naprostém pořádku“! Jenže podle našeho názoru naprosto není v pořádku, když si soubor skupiny B takto představuje svou výchovnou funkci. Za takovouto činnost se asi uznání veřejných funkcionářů nedočká — zřejmě mu to nevádí, poděkují si sami. Často si stěžujeme, že národní výbory nemají o ochotnickou práci zájem. Po srovnání dvou zmíněných příkladů snadno najdeme odpověď na otázku, kde je chyba, nebo spíš: kde je vina? — Inu — nejsou Hustopeče jako Hustopeče. A také: není MNV jako MNV.

C. Bláha

*

POSÁZAVÍ. Letos hrají na okrese Ledce n. Sáz. v každé druhé obci divadlo. Celkem hraje 45 souborů, z toho je 23 přihlášených do soutěže, která vydatně pomáhá zlepšovat výběr i provedení her. Poradní sbor se přesvědčuje, že se začíná i tam, kde se již nehrálo několik let. Je tomu tak například v malé vesničce Jedlá, kde nejsou podmínky pro práci nijak růžové — vždyť jeden herec pracuje v Ledči, druhý v místním JZD, třetí v Bohdanči atp. Podobně je tomu ve Vilémovicích, kde otevřeli kulturní dům Jiráskovou Lucernou. Také zde hrála téměř celá obec: předseda JZD, předseda místní stranické organizace, zaměstnanci n. p. Kovofiniš, jejich manželky i mládežníci. V režii A. Hotovce předvedli divadlo, které svou úroveň patří mezi nejlepší v soutěži na okrese. A takových dobrých příkladů je více. Mrzí nás však, že podobná iniciativa se neprojevuje v městečku Světlá, Dolní Kralovice a Zahradka. Tam se spoléhají na dovoz kultury, ačkoliv mají k práci daleko lepší podmínky než v malých obcích. V. Jonáš

*

NOVÝ HROZENKOV. Po dlouhých přípravách, úvahách a vybírání přistoupil dramatický a recitační soubor Vranča v Novém Hrozenkově k nácivku svého prvního představení na novém malém jevišti v budově školy. Byla vybrána Pleskotova úprava Babičky Boženy Němcové. Premiéra byla 27. prosince v režii ředitelky školy. Účinkující byli převážně začátečníci, kteří však nadšením a obětavostí své úkoly zvládli k všeobecné spokojenosti obecnostva. Největší pochvalu a uznání sklídila šedesátiletá paní Františka Orságová nejen za bezvadnou znalost obsáhlého textu, ale i za jeho neobyčejné procítění a prožití. Představení bylo přihlášené do celostátní soutěže her pro děti a mládež. Člen poroty s. Michal-

čák s ním vyslovil spokojenost, i když bylo nutno vzhledem k minimálním rozměrům jeviště (4×2,5 m) tolerovat určité nedostatky (nebylo vhodných vlastních kulís, z nouze se převážně hrálo v závěsech). Soubor si svým prvním vystoupením získal sympatie a proto se s chutí připravuje do další kulturní činnosti v zapadlém horském údolí pod Javorníky.

E. Berg

*

PŘEROV. Porotci v našich soutěžích získávají potřebné poznatky praxí, avšak často zaplatí mnoha prohrami a neúspěchy, jež je znechtí a v souborech zanechávají zárodek nedůvěry k soutěžení vůbec. Potřebné poznatky je však možno získat i jinak — školením. Proto se krajský poradní sbor pro divadlo v Olomouci rozhodl uspořádat v prosinci v Přerově školení porotců. Na seminář se sjelo 32 lidí. Počítali jsme s účastí čtyř porotců z každého okresu, ale pět okresů školení vůbec neobeslalo — ke své škodě, protože mělo velmi dobrou úroveň. Předseda KPS(d) dr. Zdeněk Kokta uvítal na školení účastníky z okresů Bruntál, Hranice, Kojetín, Litovel, Prostějov, Přerov, Šumperk a Zábřeh. Školení vedl Jaroslav Nezval z Brna. Po úvodní přednášce zhlédli frekventanti Pavlíčkovu Černou vlajku v provedení začínajícího souboru ZK energetických rozvodných závodů v Přerově. Představení bylo nadprůměrné a dalo dobrou příležitost zkušební porotě, sestavené z účastníků školení. Druhý den (neděle) bylo provedeno hodnocení představení a závěrečná část školení, v níž J. Nezval shrnul praktické poznatky a z bohaté studnice znalosti celé problematiky a svých zkušeností člena ústřední poroty štedře a zapáleně rozdával vědným posluchačům. Zaslouží si náš dík. Uspořádáním školení získali jsme cenné zkušenosti, kterých využijeme v naší další práci k zkvalitnění všech našich porot.

F. Přidal

*

TÁBOR. Dožitá sedmdesátka a z toho daleko přes polovinu na ochotnických prknech dávají **Gabriela Findeisová z Tábora** plně právo být šťastnou a spokojenou. Ochotničila už před svým příchodem do Tábora a tady od roku 1912 spolu se svým manželem Otou stanuli záhy v přední řadě těch nejvyspělejších a nejobětavějších. Nelze už dnes ani vypsát všechny role našeho i cizího repertoáru, jež Gabriela Findeisová vytvořila na tábořském jevišti. O její Maryše v roce 1915 jsme četli, že „vložit do své role víc než jsme zvyklí vidat na malých scénách, vyjádřila prostými prostředky všecku bolest a smutek svého osudu a s dramatickým stupňováním podala mistrně utrpení vlastního duševního dramatu, pro něž našla opravdu vzácné procítění“. Gabriela Findeisová je rozenou dramatickou herečkou, veskrze realistickou, všechno jde u ní z hlubin nitra, nic není předstíráno a nic se jí z role neztratí. A jak už to u dobrých ochotníků bývá, má za sebou postavy vážné, ba až tragické, a naproti tomu se zase potěšší

Gabriela Findeisová

její Kláskovou, Tvrdohlavou ženou a jinými typy, strhujícími svou jadrností. A jak také ne! Vždyť s rodinou Findeisovou je spjat kus historie tábořského divadla. A jaký div, že se na tábořském jevišti objevily brzo i jejich obě děti, Blaženka a Otkl Findeisovi žili divadlem, pro ně nebyla jim velkou žádná obět, jím se opájeli a těšili se jeho úspěchy. Škoda jen, že se jejího vzácného jubilea nedožil její manžel Oto Findels, vynikající ochotník, režisér a nenahraditelný organizátor venkovských ochotníků. Svě jubileum oslavila Gabriela Findeisová titulní postavou z dramatičky „Babičky“ od B. Němcové a za její celoživotní ochotnickou práci dostalo se jí na jevišti oficiálního uznání a blahopřání. A my jsme jen na výstoupí spokojeni, že se s ní ani tou její sedmdesátkou neloučíme a že se s ní opět shledáme na jevišti, bez něhož by jí bylo jistě smutno.

J. Zenkl

*

SOUŠ U MOSTU. Soubor dolu Vrbský připravuje na září již 6. festival divadelních souborů. Ve snaze o zvýšení jeho úrovně hodlá letos pozvat soubory z Ostravy (důl Cingr), Kladna (důl Zápotocký), Chomutova (důl J. Šverma), Ústí n. L. (Setuza), Bohosudova, Libochovic, Černčic i Prahy (Vagonka Tatra Smíchov). Domácí chtějí do festivalu nastudovat Revisora a Deník Anny Frankové. V současné době uvádějí Katajevovu Ztřeštěnou neděli, Vikové-Kunětické Cop, Horynové Zkoušky čerta Belínka a stále ještě reprizují Stanislavovu hru Návštěva nepřichází, kterou loni uvedli jako čs. premiéru.

*

KLADNO. Soubor dolu Zápotocký v Kladně-Dubí hrál dne 19. února pro zaměstnance dolu Gottwald 2 ve Vinařicích u Kladna. Odpoledne sehráli pro 350 dětí pohádku Zkoušky čerta Belínka, večer Nušičovu komedii Dr [Rozum není za péňíže]. Oběma představeními dosáhli tak pronikavého úspěchu, že si pořadatelé vyžádali opakování zájezdu.

K. N.

V. Černá (Gerda) a B. Přikryl (Kay)
v dramatičce Andersenovy Sněhové
královny. Soubor DAR Frenštát p. R.

FRENŠTÁT POD RADHOŠTĚM. Znamý frenštátský soubor DAR připravil po uvedení Arbusovova Setkání s mládím dramatičce Andersenovy Sněhové královny v režii M. Parmy. Představení bylo dobrou ukázkou práce s dětským hercem. Vyrovnané herecké výkony měly u dětských diváků úspěch. Soubor uskutečňuje s představením zájezdy do okolních vesnic. **Ma**

★

BRANDÝS NAD ORLICÍ. Byl opravdu svrchovaný čas, když před pěti lety bylo v Brandýse nad Orlicí znovu navázáno na starou a dobrou tradici ochotnického divadla. Vždyť již v roce 1961 uplyne 100 let od zdejšího prvního ochotnického představení. Výtvarník souboru ZK KAROSA Z. Brath již dnes shromažďuje bohatý materiál stoleté historie ochotnického hnutí v našem městě. Probrat se těmito materiály je poučné i pro člověka, který se přímo o ochotnické divadlo nezajímá. Vždyť se ukazuje, že ochotnický život vždy byl odrazem života společenského, že ochotnické divadlo vždy reagovalo na všechny závažné chvíle v osudech města — a ty byly zase spojeny s životem národa. — Vznikem souboru při ZK KAROSA nastala nová etapa v místním ochotnickém životě. Velký přelom nastal především v tom, že kolem několika málo zkušených ochotníků se seskupil početný houf mladých lidí, nezkušených, ale nadšených, dychtivých a odhodlaných dělat dobré divadlo. Když nebudeme mluvit o potížích a bolestech, bez kterých se nic nového ani zrodit nemůže, pak lze uplynulých pět let hodnotit jako velký úspěch mladého souboru, který je dnes znám nejen v ústeckém okrese, ale v celém Pardubickém kraji. Soubor, který má tři školené režiséry, bojuje dnes o to, aby pestrým a zajímavým výběrem her uspokojil náročné požadavky svého obcenstva. V současné době připravovaná inscenace Pfeifferovy „Slavnosti lampiónů“ má být odrazem k dalším výbojům brandýských ochotníků. **-ok-**

★

KATUSICE. S prací pro ochotnické hnutí začínáme v naší trojtřídní škole, druhém domově sedmdesáti děvčat a chlapců a tří učitelů. V ochotnickém di-

vadle pracujeme všichni tři. Prvními krůčky k probuzení zájmu mládeže o divadlo jsou dramatičce vhodných článků, pohádek, kdy se mládež učí volně pohybovat, správně vyslovovat, ztrácet ostych z veřejného vystoupení. Dalšími krůčky jsou veřejná vystoupení s recitačními pásmi na veřejných oslavách nebo v místním rozhlase. Zájem je probuzen, léta utíkají a my vidíme bývalé školáčky jako svazáky mezi dospělými v našem maňáskovém divadle, v našem dramatickém kroužku místní osvětové besedy. S velkou opravdovostí a zápalem přistupují mladí herci ke svým rolím. — V minulém roce jsme vybrali hry, ve kterých se vedle dospělých herců mohli uplatnit i mladí. V režii Josefa Němečka jsme úspěšně sehráli z dramatičkovou pohádku H. Ch. Andersena Sněhová královna, v režii Jarmily Melicharové hru A. Werniga Stříbrná studánka, v režii Vladimíra Vály hru M. Kubátové Jak přišla basa do nebe. Báchoru M. Kubátové jsme hráli třikrát a účinkovalo v ní 11 mladých lidí. Letos připravujeme hry, ve kterých dáme opět příležitost naší mládeži: Jiráskovu Kolébku, Tylovu Fidlovačku a Zajíčkovu dramatičce V zámku a podzámčí Boženy Němcové. **V. Vála**

★

HORNÍ MOŠTĚNICE. Divadelní soubor OB v Horní Moštěnici na Přerovsku navázal ve své činnosti na spolek divadelních ochotníků „Vlast“, který byl založen v roce 1945. Od počátku nás vedla snaha poskytnout divadlem nejen dobrou zábavu, ale výběrem hry a její promyšlenou, pečlivou inscenací působit na myšlení a cítění diváka. Soubor inscenoval Tylovu Paličovu dceru a Kutnohorské havíře, Jiráskovu Vojnarku a Lucernu, Stroupežnického Václava Hrobčického z Hrobčic, Klicperova Hadriána z Římsů, Čapkovu Matku a Preissově Gazdinu robu. Ze světové klasiky sehrál Goldoniho Mirandolinu a Shakespearovy Veselé paničky windsorské, ze sovětských her hru K. Simonova Ruští lidé a jako poslední svou hru vaudeville C. S. Solodara Šeříkový sad. Největšího úspěchu dosáhl moštěnický divadelní soubor s veselohrou K. S. Macháčka Ženichové, se kterou se zúčastnil krajské přehlídky nejlepších vesnických souborů, pořádané v roce

1952 v Náměšti na Hané. V roce 1957 byl soubor zařazen do kategorie B. Toto uznání vyvolalo mezi ochotníky radostný pocit z dobře konané práce a vzbudilo nové nadšení a snahu hrát divadlo stále lépe. Dobrá ochotnická práce předpokládá neustálé studium. Abychom se mohli aktivně podílet na dovršení kulturní revoluce, musíme hodně znát, abychom svým divadlem silně zapůsobili na myšlení lidí, musíme dobře ovládat techniku divadelní práce. Členové moštěnického souboru navštěvovali divadelní školení v Přerově a odebírají Ochotnické divadlo, Divadelní noviny, Kulturu a Literární noviny. Odborné knihy a divadelní hry v knihovně souboru jsou stále doplňovány. Při volbě hry přihlížíme především k její myšlenkové a umělecké hodnotě. Zásadně nehrajeme divadelní brak. Další závažnou skutečností při výběru hry je její vztah k našemu vesnickému divákovi a k naší současnosti. Abychom mohli ve své obci co nejučinněji divadlem působit, budeme nadále zařazovat do svého dramaturgického plánu vždy jednu hru ze současnosti, jednu hru klasičskou a jednu hru pro mládež.

★

PRAHA. Hned na počátku je třeba říci, proč po zhlédnutí (17. 1. 59) představení Blažkova Třetího přání, které pro své diváky připravil pražský ochotnický soubor T. J. Dynamo Spoje Žižkov, stojí zato napsat několik slov o práci tohoto souboru. Na mnoha ochotnických představeních často zaráží skutečnost, že starší herci se zhošřují svých rolí mnohem lépe než mladí, jež jsou rozpačití a nesmělí, nebo zase nepřirozeně pohybliví, takže potom takovému vystoupení chybí nezbytná rovnováha a celkový soulad hry je porušen. Je to pochopitelné — starší mohou mít nejen víc herecké rutiny, ale bohatší životní zkušenosti dodávají jejich projevu více jistoty, klidu a přirozenosti. U souboru této Tělovýchovné jednoty však tím příjemněji překvapí, že výkony starších i mladších a úplně mladých herců jsou harmonicky vyváženy. Soubor zařadil do svého re-

Záběr z Blažkova Třetího přání v provedení T. J. Dynamo Spoje Žižkov

pertoáru velmi šťastně právě Třetí přání, hru současnou a aktuální, která svou bezprostřední nenuceností velmi pobaví, ale zároveň i leckoho přinutí k hlubšímu zamyšlení nad morálními a vůbec psychologickými problémy, charakteristickými pro určitou část naší dnešní společnosti. Je vidět, že pojetí hry a přístup k jednotlivým rolím byly pečlivě promyšleny a zásluhou režiséra J. Zámstného a všech herců výrazně vynikla zdařilá interpretace hlavní Blažkovy myšlenky. Zvlášť pěknou čtveřicí byli ve svých rolích A. Hořánková, E. Pachmanová, J. Hanykýř a J. Podivín. Poctivá práce herců i režiséra láká do kulturního domu Na Balkáně poměrně mnoho diváků. Průměrná návštěvnost na jedno představení je 300 lidí, což je jistě pěkný úspěch, uvážíme-li, že všude kolem je řada možností k návštěvě profesionálního divadla. Tato skutečnost odpovídá zároveň alespoň částečně na otázku, zda v době tak bouřlivého rozvoje filmu, profesionálního divadla, televize atd. má ochotnické divadlo ještě svůj smysl a poslání. — Kolektiv pilně hraje pro děti a má i vlastní autory pro dětské hry. Režiséři i herci se snaží obohatit svůj repertoár i malými formami: členové souboru vytvářejí kolektivně aktuální pásmo, v němž se střídají scénky s hudebními vložkami, monology atd. Pozornosti si zaslouhuje ještě skutečnost, že členové souboru si brigádnickou prací sami vybavují celou scénu, sami se postarali o dispečerské zařízení, které má jen málo ochotnických divadel, nemluvě dále o ručně malovaných plakátech a výtvarné úpravě jeviště, kterou má na starosti sedmnáctiletý výtvarník. Jeden z nejlepších herců souboru J. Kříž vede pravidelně divadelní kroniku; vždyť kolektiv má pěknou tradici — vznikl ze souboru Roj založeného již roku 1927.

Z. Berezovská

★

ROSICKO. Přestože podmínky a mnohdy i pochopení vlastníků kulturních míst-

Byl jednou jeden zámeček...

Začíná to jako pohádka a přece to s pohádkou nemá naprosto nic společného, jen snad to, že skutečně byl jednou jeden malý venkovský zámeček ve vsi Vilémovice u Ledče n. S., který pomalu chátral. Ale to by ve vsi nesměli být agilní ochotníci, aby se na to jen tak klidně dovedli dívat. Tím spíš, že hospoda, která v obci je, jejich čilému divadelníčení už také nevyhovovala.

A nebylo potřebí mnoha slov, aby se brigádníci s pěkně vykasánými rukávy pustili do práce. Proč by měli ponechat zámeček osudu, když z něho může být docela hezký a prostorný kulturní dům?

Bez práce nejsou koláče, ale s chutí a elánem se dokáže mnoho, i když snad finanční prostředky trochu chybějí. Tisícovky brigádnických hodin bylo nutno odpracovat, ale podařilo se. A těžko lze říci, koho pochválit víc. Vždyť skoro celá vesnice byla zapojena: staří vedle mladých, družstevník vedle dělníka, ředitel národní školy i jeho žáci, funkcionáři JZD i národního výboru.

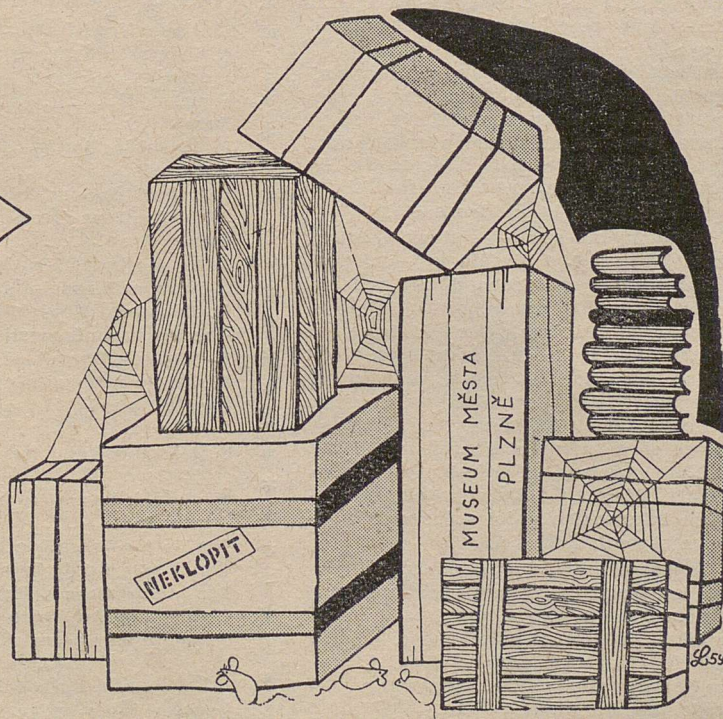
A když 1. února slavnostně otevírali svůj kulturní dům divadelním představením místních ochotníků, kteří k tak slavnostnímu okamžiku nacvičili Jiráskovu Lucernu, mohl každý z cizích návštěvníků pozorovat na domorodcích plné uspokojení nad vykonaným dílem. A opravdu, mají proč se usmívat, neboť svou prací dokázali, že i na malé obci lze mnoho vykonat. E. Doubek

ností, vedoucích Jednot a sokoloven nejsou pro naše ochotníky nejpříznivější, je potěšitelné, že rodina divadelníků se stále rozrůstá. Dosud máme v našem okrese 26 obcí, kde jsou stála jeviště a tedy i podmínky pro pravidelnou divadelní činnost. V ostatních obcích se příležitostně stavějí malá provizorní pódia, kde se také hrají celovečerní hry. Při troše dobré vůle dalo by se divadlo hrát i na nejmenších vesničkách, v Litostrově a v Říčkách, kdyby se vhodně využilo letního období a hru režisér přizpůsobil k provedení v přírodě. Zatím je k dispozici sedm dobře vybavených jevišť v kulturních domech, sedm v jednotách a restauracích, osm v sokolovnách, v závodních klubech čtyři a osm jevišť je provizorních. Ze o dobrém divadle je opravdu velký zájem, potvrzuje 41 973 návštěvníků, kteří za uplynulý rok viděli celkem v našem okrese 182 představení.

Her bylo nacvičeno 63. Největší počet představení byl sehrán v Ivančicích, Říčanech a v Zastávce, kde se hrálo pět celovečerních her. V Ivančicích bylo navíc provedeno ZK Retex dramatické pásmo z her Karla Čapka, nazvané „Život nezahyne“. Příkladně si vedli též ochotníci v Neslovicích, Padochově, Příbrami, Rosicích, Měličanech a Ketkovicích. Pozornost zaslouží i v posledním období nově oživené soubory ve Veverských Kněnicích a Zakřanech. Z těchto údajů vyplývá, že o divadelní činnost je stále větší zájem a že se o tuto práci začínají zajímat i na nejmenších vesničkách. Na druhé straně v souborech s dlouholetou tradicí, pěknými sály a dobře vybavenými jevišti, jako v Oslavanech, kde minulá léta byl nejhodnotnější repertoár, ve Zbýšově, Silůvkách i Dolních Kounicích činnost poněkud ustrnula a u mnohých i výběr her nebyl právě nejlepší. V příští etapě měly by soubory věnovat zvláštní péči dětskému divákovi, který je u nás prozatím soustavně opomíjen.

F. Benc

DIVADELNÍ
ODDĚLENÍ

HLEDÁ SE HISTORIE
je ukryta v museu

Ochotnické divadlo zahajuje pátrání po dokumentech předválečné činnosti slavného plzeňského studentského Kolektivu, z jehož řad vyšli profesionální herci Miroslav Horníček, Felix le Breux, Libuše Sobotová, Marie Marešová, Jaroslav Kašpar, Oldřich Musil a výtvarník Antonín Calta. Materiály byly před lety odevzdány řediteli plzeňského musea Pilzovi. Jeho nástupce dr. Stieß a personál musea označuje jako místo úkrytu bedny s materiálem z plzeňského profesionálního divadla. Svého času se totiž v Plzni uvažovalo o zřízení divadelního oddělení v museu. Od té doby se už ani neuvažuje. Beden je hodně a materiál není rozříděn. Slavná historie spí jako Šípková Růženka. Vysvoboditel se ještě nenašel.

Scénografický obzor ochotníků

OCHOTNICKÉ DIVADLO
ROČNÍK V Č. 4 DUBEN 1959

Půldruhého roku má československé divadelnictví své speciální vývojové pracoviště a středisko technického rozvoje, Scénografickou laboratoř. Založil ji ministr školství a kultury, aby pomáhala našim divadlům soustavně vytvářet předpoklady pro kvalitní uměleckou práci. Laboratoř zatím pracovala většinou na úseku profesionálních divadel. Stále více závodních klubů a kulturních zařízení národních výborů se však k ní obrací se žádostí o radu. Naše redakce se proto rozhodla pro úlohu prostředníka mezi scénografickou laboratoří a ochotníky a bude pravidelně podávat zprávy o činnosti a výzkumech, které budou ochotníky zajímat.

Den nové techniky. — V neděli 24. května 1959 se koná v Kulturním domě ROH v Hradci Králové u příležitosti výstavy plastických hmot v divadelnictví VII. Den nové techniky pro divadelní ochotníky. Svolává jej oddělení výchovné a kulturní práce ÚRO s Ústředním domem lidové umělecké tvořivosti za účasti svých krajských složek i slovenských orgánů. Od 8.30 do 17 hodin budou promítány filmy o plastických hmotách, vedoucí pracovníci Scénografické laboratoře provedou účastníky výstavou a vysvětlí technologické podrobnosti k exponátům; odpoledne budou moci delegáti souborů i kulturních zařízení ve veřejné konzultaci ochotníků s pracovníky laboratoře prodiskutovat své problémy a získat potřebné doklady pro práci svých technických skupin. Aby bylo možno obšírněji odpovědět na závažné dotazy, zašlou je soubory předem Scénografické laboratoři na adresu: Scénografická laboratoř, Praha 12, Stalinova 117 (do konce dubna).

Jeviště Tesly Pardubice. — Divadelní práce nutí tvůrce ke zlepšování základního prostředku — jeviště. Divadlo mladých ZK ROH n. p. Tesla Pardubice bylo postaveno v minulém roce před nesnadným úkolem: v dosavadní budově zlepšit jeviště a přiblížit je úrovni divadelní práce, jíž soubor v současné době dosáhl. Nebyl to úkol snadný a není dosud, vzhledem k nejasným poměrům ve výrobě jevištních zařízení, jež je u nás ještě nedostatečná.

S projektem se obrátil závodní klub na Scénografickou laboratoř, která zařadila úkol do plánu. Inž. arch. M. Kouřil navrhl úpravu jeviště tak, aby vyhovělo zvýšeným požadavkům divadelního souboru i potřebám klubovní činnosti.

Před dosavadním jevištěm bude zřízeno předscénové jeviště, 230 cm hluboké a 1160 cm široké, uzavíratelné do hlediště oponou a tylovým závěsem, vhodným k projekci z pozadí sálu, kde je zřízena osvětlovací, zvuková a projekční kabina. Toto nové jeviště rozmnoží umělecké možnosti divadelní (budou pak dvě jeviště) a bude možno je používat pro schůze, přednášky atp. — tedy pro klubovou činnost — přičemž vzadu, na dosavadním jevišti, může současně stát dekorace. Ušetří se technická práce.

Dosavadní jeviště bude prostorově rozšířeno o dvě boční jeviště, bude vybaveno točnou, provazištěm i horizontem a bude lépe spojeno se zadním skladem dekorací.

Úprava pardubického jeviště Divadla mladých se provede podle těchto plánů ctivědomě a peníze závodního klubu budou využity účelně a hospodárně.

Závěrečné zprávy. — Scénografická laboratoř přináší ve svých Zprávách divadelním technikům zkušenosti, jak vy-

užít nových nebo již známých způsobů výroby dekorací, vlásenek, lepidel apod. Údaje jsou opřeny o praktické zkoušky, takže jsou naprosto věrohodné.

Závěrečná zpráva č. 1 přináší zkušenosti s umělým scénickým sametem, kterým lze pro jevištní účely nahradit textilní samet, většinou cenově našim scénám nedostupný (cena umělého sametu je desetinou ceny textilního sametu). Materiál se nakupuje v Divadelní službě, Praha 1, Masná 15. Silonovou stříž lze barvit na jakýkoliv barevný tón barvami Duha. Je však nutno dodržovat barvepsané technologické směrnice, má-li se dosáhnout dobrých výsledků.

2. zpráva „**Fotodyhy**“ podává zkušenosti s lepením fotofolii mahagonu, kořene a jiných druhů drahých dřev na laciný podklad k výrobě efektního divadelního nábytku (skříňe, rozhlasové přijímače, televizory, dveře, ostění atp.).

Ve druhém dvacetistránkovém sešitě s křídovou přílohou je především jako číslo 3. zpráva „**Barvení vlásenek**“, podle níž lze obarvit silonový vlas na jakoukoli barvu, eventuálně i nastříkat vlásenku přímo na hlavě hercové a opět ji odbarvit. Zpráva č. 4 „**Užití techniky v dekoračním malířství divadelním**“ seznamuje se základní technikou moderní divadelní malířny, která přináší právě ochotnickým pracovníkům nejednu dobrou radu.

5. zpráva „**Podkladové nátěry**“ rozebírá opět důležitá a na ochotnickém jevišti málo známé metody zpracování kulisového plátna před vlastní malbou. Přináší i návod pro postřik textilu vhodnou apreturou k vyztužení.

Všechny tyto zprávy by měly být součástí našich divadelních knihoven, neboť pomohou technikům a ušetří nám peníze. Cena je velmi nízká, má přes 80 stran, jež vyjdou do jara t. r., bude za 35 Kčs. Objednávejte přímo ve Scénografické laboratoři, Praha 12, Stalinova 117.

Lamináty na scéně. — Nové plastické hmoty přinášejí i divadlu vyřešení problémů, které se dlouho dělaly nedokonalé. Svědčí o tom obrázky laminátů z polyesterové pryskyřice při inscenaci Shakespearovy Bouře, kde bylo dosaženo velmi účinných výsledků ve výpravě kombinací se světlem. Dočteme se o tom v lednovém čísle „**Informačních zpráv**“, které si za půlroční předplatné 15 Kčs můžete objednat ve Scénografické laboratoři. Přinášejí i řadu jiných, zajímavých informací o práci scénografů a jevištních techniků.

Divadelní názvosloví. — Terminologická komise při Scénografické laboratoři shromáždila s pomocí divadelních techniků již 3238 hesel užívaných odbornými názvy v československém divadelnictví; její práce byla sladěna s pracemi v Divadelním slovníku.

D. FURMANOV-M. STEHLÍK: ČAPAJEV.
Mincův záběr z představení souboru
Lidového divadla — DO PLZEŇ

Vydává ministerstvo školství a kultury
v nakladatelství Orbis,
národní podnik, Praha 12, Stalinova 46
Vedoucí redaktor JIRÍ BENEŠ
Grafická úprava František Skořepa
Redakce: Praha 12, Stalinova 3
telefon 226145—49

Vychází začátkem každého měsíce
Cena jednotlivého výtisku 3 Kčs
Tiskne Orbis,
tiskařské závody, n. p., závod č. 1,
Praha 12, Slezská 13
Rozšiřuje poštovní novinová služba
(PNS)

F-201629

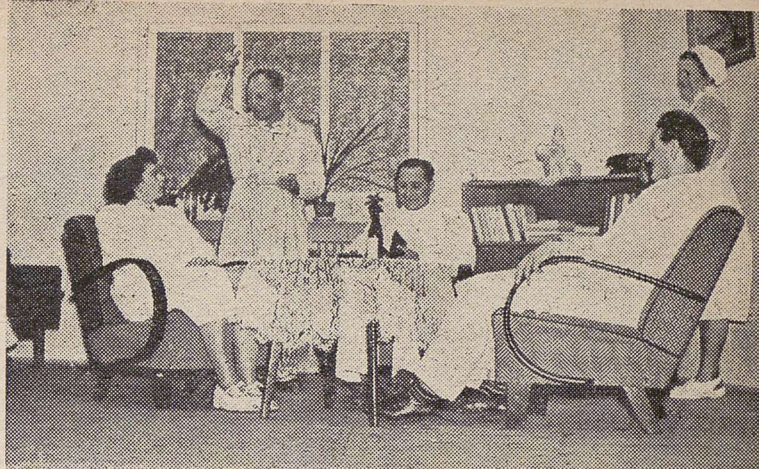
Z O B S A H U

V. Semrád: Program a budoucnost	73
Jak pomáháme vesnici?	
ZK MEZ Mohelnice n. M.	74
OB Sezemice	74
ZK KAROSA Brandýs n. O.	75
DAR Frenštát p. R.	75
OB Hejnice	75
J. Beneš: Jaký bude XXIX. Jiráskův Hronov	76
C. Bláha: Nemilé dědictví	77
J. Pacovský: Úvod do marxistické estetiky a teorie divadelního umění, II	78
Rozvrh zkoušek	79
M. Janůška: Deti — divadlo — po- rotcovia	80
J. Trojan: Láska za našich časů	82
90 let Dusíkova divadla v Čáslavi	83
Anketa	84
Naše fotoreportáž: Putování po Praze za Divadelní službou	86
V. Hochman: Nová bulharská ko- medie ze současnosti	88
P. Wiesner: Opomíjené bohatství	88
Lysistrata v Napajedlech	89
Čapajev plzeňského Lidového di- vadla	89
S. Dolanská: Velký pokus plzeňské Mediky	90
M. Veselá: Remarque na ochotnic- ké scéně	90
Pan Práček zasahuje do nové ná- plně estrád a do kursu líčení	91
Zápasili jsme se zvířaty	92
Z ochotnického života	93
Scénografický obzor ochotníků	96

Toto číslo mělo redakční uzávěrku
koncem února, vyšlo 28. března 1959

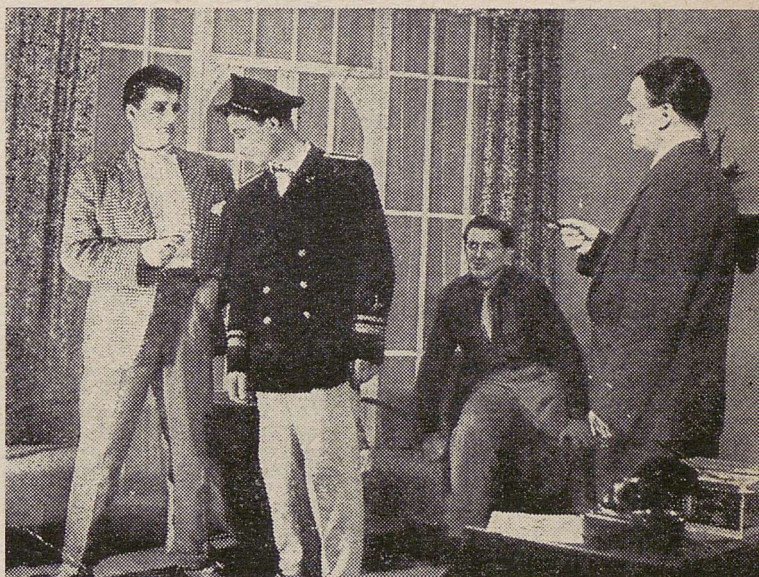
R. Brebta ml.
jako pasáček
Ondra
ve stejnojmenné
Vysušilově
hře.
Dramatický
odbor Šíp
ZK Stavomontáže
Praha,
foto Sochor

Z Jarišových Inteligentů. Inscenace ZK MEZ Mohelnice

Soubor
ZK Slavia
Napajedla
uvádí
Kohoutovu hru
Taková láska

ZK ZVIL v Blovicích uvedl hru současného německého autora
Hanse Luckeho Nedokončený podpis (Kauce)

ochotnické vteřiny

Z Kornejčukovy hry Chirurg Platon Krečet v provedení OB Sto-
důlky: Arkadij Pavlovič (Janča) a Bublik (Kvasnička)

Goldoniho
Čtyři hrubiáni
v provedení
sokolského
souboru
v Mouřínově:
Marina
(B. Kohoutková)
a Filípek
(F. Duraja)

Pohádková hra Františka Pavlíčka stává se kmenovou součástí ochotnického repertoáru. Naše záběry jsou z představení souboru ZK MEZ Mohelnice na Moravě. Vidíte na nich nahore I. Mayerovou v roli kuchtičky a V. Svobodu v roli stolníka

SLAVÍK

Dole zleva: J. Vykydal (muzikus), R. Kratochvíl (hofmistr), I. Veselý (vyсланec japonského císaře)

